

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
21/2016
28. máj 2016

Ludovít Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

HLAVNÝ ARCHITEKT MOSKVY
O PERSTEKTÍVE MEGAPOLISU
Strana 4.

POKUSNÉ POLIA SLOVÁKOV
PRI ATÓMKE V ČERNOBYLE
Strana 5.

MINISTER PETER PLAVČAN
O ĎALŠEJ REFORME ŠKOLSTVA
Strana 6.

KOMUNISTICKÝ REŽIM K NÁM
DOPUTOVAL ZO ZÁPADU
Strana 7.

HEREC KAROL MACHATA -
KRÁĽ SO ZLATÝM HLASOM
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Odkazy z Pittsburghu. Nie, nie je to nič dovolenkové, nič, čo by zaujalo sociálne siete. Je to iba memento. Zrozumiteľné azda len tým, ktorí si v týchto dňoch spomenú, že 31. mája 1918 v americkom Pittsburghu podpísali zástupcovia Slovenskej ligy v Amerike dokument, ktorý bol základom síce oveľa neskoršej, ale predsa len slovenskej svojbytnosti.

Dokument, ktorý sa do histórie zapísal ako Pittsburská dohoda, schválil spojenie Slovákov a Čechov v samostatnom štáte, v ktorom malo mať Slovensko vlastnú administratívu a snem. Aj keď zo slovenského hľadiska znamenala táto pozícia ústup od hlavných požiadaviek Clevelandskej dohody, zaručovala Slovákom širokú samosprávu a slovenčinu ako úradný jazyk v školách, v úradoch a vo verejnom živote.

Až keď si v Prahe uvedomili, čo vlastne podpísali, začal sa ten naozajstný vnútropolitický zápas o autonómiu Slovenska. Bolo totiž priam žiaduce – na strane českých politikov – dohodu spochybňovať, vyhlásiť za irelevantnú, iba akúsi vzájomnú dohodu amerických Čechov a Slovákov. Vtedy sa aj budúci prezident Československej republiky, tiež signatár dohody, T. G. Masaryk akosi „spamätal“ a zrazu ani pre neho listina z Pittsburghu nebola právne záväzná. To najzákladnejšie, čo sa v Pittsburghu dohodlo, totiž bolo, že Slovensko bude mať svoju vlastnú administratívu, svoj snem a svoje súdy a slovenčina bude na Slovensku úradným jazykom v škole, v úrade a vo verejnom živote vôbec.

To by mal byť odkaz pre všetkých tých, ktorí možno ani nevedia, že existuje takýto právny akt, nespochybniteľný, s takýmito ustanoveniami a dnes požadujú prehodnotenie postavenia slovenčiny v našej spoločnosti, respektíve jej marginalizovanie.

Slovensko potrebuje obnovovať svoju historickú pamäť najmä v čase, keď sa prívlastok „slovenský“ používa u nás menej ako „americký“ či „európsky“. Je to naša povinnosť voči Pittsburghu!

Jan ČERNÝ

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Slovenskému hokeju v Petrohrade chýbali športové osobnosti Medzi mantinelmi nebolo identity

Stanislav HVOZDÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

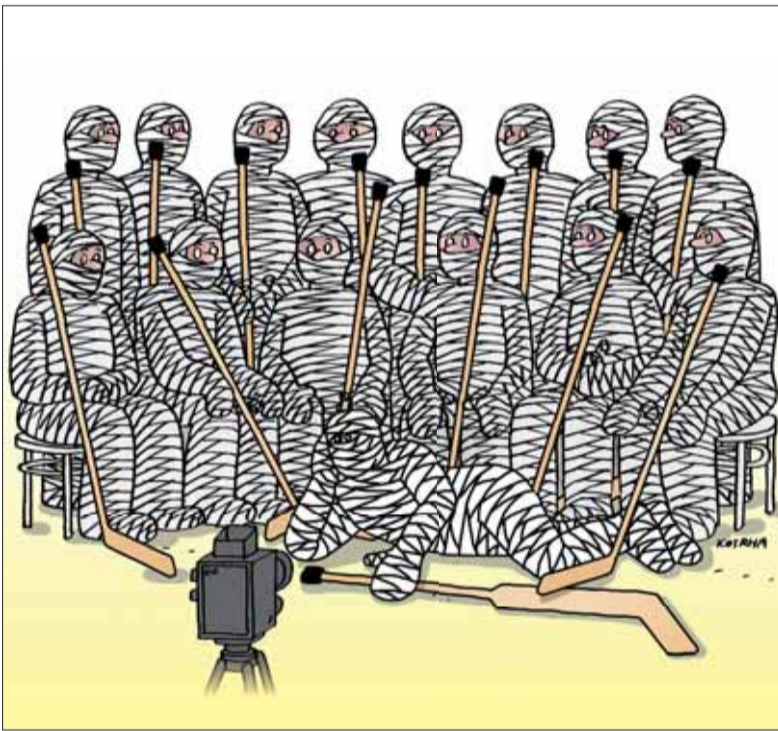
Slovenská hokejová reprezentácia nespĺnila svoje predsavzatie, a to postup do štvrtfinále hokejového šampionátu v Rusku. Skončili sme tesne pred jeho bránami na deviatom mieste. Výkyvy vo výkone slovenských hokejistov možno považovať za nedostatok športových osobností. Osobnosť je v najvšeobecnejšom chápaní považovaná za jednotu v mnohom. Jednotu v rozličnosti, diferencovanosti osobnosti, prepracovanosti postojov, motívov, vôle, spôsobilostí, aj tých hokejových, aj vzhľadom na svet hodnôt.

Spôsob slovenských prehier poukazuje najskôr na nespôsobilosť hráčov čeliť záťaži práve touto jednotou, integritou osobnosti. Tá je aj prejavom toho, s čím sa jednotlivec identifikuje. Slovenský filozof Ján Letz vo vzťahu k problémom s identitou píše, že človek so svojim mravným úpadkom upadá aj vo svojej identite. Potom sa uspokojuje so svojimi čiastkovými, vonkajškovými identitami. Vytráca sa z neho bytostné personálne jadro. Môžeme povedať, že prestáva byť osobnosťou, je iba individuom. Čosi z toho môže platiť aj o slovenských hokejových reprezentantoch. Ako príklad hlas z ľudu v jedných košických potravinách – v centre Merkúr, kde v rozhovore predavačiek zaznelo: Keď hrajú za peniaze, tak vedia hrať, ale keď majú hrať za nás, tak im to je jedno...

MOTIVÁCIA VYHRÁVAŤ

Identita je cesta, ktorú človek prejde od opôr z vonku k oporám vo vnútri. Navyše taký obyčajný občan Slovenska je pre týchto reprezentantov asi malý podnet na motiváciu vyhrávať. Ak sa jednotlivec identifikuje iba s vonkajšími znakmi, ako sú trebárs popularita, peniaze, vplyv, moc, robí dojem, jeho identita je chudobná. Nevie vydržať napätie.

Po výhrach nad Maďarskom

a Francúzskom som zaregistroval od nášho reprezentanta, že vo voľnom dni bude oslava, pivo... Silná osobnosť nepotrebuje tieto „ventily“. Navyše predčasne. Nasledujúci zápas s Nemeckom bol, ako sa vyjadril tréner, chaotický. Ak by sme toto prehrali, tak je to obraz žoldniera. Ale toto môže byť aj vo vzťahu k istým obrazom

v spoločnosti. Ako by neustála prítomnosť opakujúcich sa negatívnych javov vyvolávala v človeku potrebu unikať tomu nepohodlnému, nepríjemnému alebo aj záťažní ako takej. Akoby sa rezignovalo na druhý dôležitý dynamizmus rozvoja – a to je práca na sebe. Hlavná autorita, ktorá sa uznáva, je okamžitá skúsenosť, aby bola príjemná. Potom sú len

krátkodobé ciele, a tie dlhodobé, ktoré sú spojené niekedy aj s tým neprijemným, ale zmysluplným, sa stávajú nezaujímavé.

■ PORIADOK V DUŠI

V spoločnosti akoby chýbal dynamizmus zlepšovania svojej prirodzenosti, ktorý zakladá poriadok v duši. Toto je spojené s okruhom cností, i tých športových. Aj tam má miesto múdrosť, prezieravosť, trpezlivosť, zodpovednosť. Nuž, žiaľ, tých dvadsaťpäť rokov po páde komunizmu je veru nie vždy hodných jeho obetí. Chýba, zdá sa, hrdosť na svoju vlasť, ktorá má aj športovú tradíciu. Propaganda z médií, ktorých majitelia sedia v zahraničí, niekedy doslova falšuje vedomie občanov a ide proti ešte pamätanej historickej skúsenosti. Sú tu aj domáci koryfeji. Ale dobrý športový výkon by bol povzbudením pre občanov, signálom, že sa oplatí bojovať.

V športe musia byť aj prehry, ale nie je prehra ako prehra. Tie naše slovenské iste nepatria medzi tie, ktoré sa môžu akceptovať slovami – urobili, čo bolo v ich silách. Možno nabadúce treba viacej šťastia. Zdá sa, že budúci výber reprezentantov by mal zohľadniť aj to, čomu sa hovorí športová osobnosť. Je namieste otázka, ale bude nás mať potom kto reprezentovať?

3 OTÁZKY PRE:

Romana RUHIGA, aktivistu hnutia Spoločne za Slovensko

Na lásku k vlasti a rodine nepatrí nálepka extrémizmu

• Ako aktivista presadzujete idey hnutia Spoločne za Slovensko. Aká je to organizácia a čo má za cieľ?

Spoločne za Slovensko je občianska iniciatíva vychádzajúca z aktivít viacerých občanov, ktorí sú hrdými Slovámi a odborníkmi z viacerých odvetví. Cieľom tejto iniciatívy je teda pomoc slabším, ale aj spájanie ľudí, vzdelávanie a bezodplatná poradenská činnosť v oblasti práva a spravodlivosti a ich uplatnenie v bežnom živote.

• Koncom mája bude v našich mestách Protestný pochod za bezpečnosť a budúcnosť Slovenska bez islamu. Nebudú organizátori označení za extrémistov?

Akciu organizujú bežní občania bez politikov, ktorí islamizáciu EÚ vnímajú ako hrozbu, 29. mája o 16. hodine v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach. Demokracia musí spĺňať právo občanov verejne sa zhromažďovať a slobodne sa vyjadriť k politike, z ktorej vzniká rozsiahla kríza v celej EÚ. Ak sa pýtate na extrémizmus, nejde o jasne zadaný a ustálený pojem, ale o nálepkovanie ľudí. Extrémizmus sa všeobecne definuje ako neštandardné správanie, ktoré sa významným spôsobom odlišuje od štandardného. Čo je extrémne na tom, ak niekto miluje svoju rodinu a vlasť?

• Otvorili ste diskusiu na tému funkčné referendum. Čo konkrétne to znamená – veď každé referendum

má byť funkčné. Myslíte si, že u nás to tak nie je?

Naša ústava hovorí: „Štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom volených zástupcov alebo priamo.“ Jedným z princípov priamej demokracie je všeľudové hlasovanie. Iným je zavedenie imperatívneho mandátu, teda odvolateľnosť zástupcov volených na rôzne posty v hierarchii štátu. S tým sa spája posilnenie referenda a prijatie legislatívnych úprav, aby bolo u nás konanie referenda dostupnejšie a ekonomicky prijateľné, aby prinieslo viac demokracie do spoločnosti a občan ho prijal ako nástroj posilnenia svojich práv a slobôd.

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: autor

V SNN 22/2016
SI PREČITATE

- Eliška Hurná – spomienky na Slovenské národné povstanie v Rajeckej doline
- Poslanec Peter Marček: Naš parlament potrebuje platformu slušnosti
- V Petrohrade sme v roku 2000 získali na šampionáte striebro, teraz prišli o postup

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Experimenty v sociokultúrnej oblasti dostávajú na Slovensku priestor Keď morálka a mravnosť sú na prítlač

Anna HROMJÁKOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Medzinárodným dňom boja proti homofóbii je 17. máj. Zvyčajne sa okolo tohto dátumu organizujú dňové pochody LGBTI skupín. Do roku 1990 Svetová zdravotnícka organizácia klasifikovala homosexualitu ako mentálne postihnutie. Až 17. mája 1990 jej valné zhromaždenie vyhlásilo, že homosexualita nie je choroba, narušenie alebo úchylna. Štáty Európskej únie sú na základe zmlúv a Listiny základných práv zaviazané odstrániť homofóbiu. Slovensko je v tejto oblasti konzervatívne a 17. mája odznelo vo verejnoprávnom rozhlase, že je to preto, lebo „sme dlhodobo uzavretí v jednej skupine ľudí“.

Niet pochýb, že západná Európa sa po druhej svetovej vojne vyvíjala odlišne od štátov sovietskej zóny. Kým si bývalé koloniálne štáty na Západe riešili nedostatok pracovných síl prílevom obyvateľstva z krajín, ktorým darovali samostatnosť, na Východe komunistická ideológia vnucovala krajinám zóny ateizmu. Kým na Západe multikulturalizmus a vysoká životná úroveň smerovali ku konzumnej spoločnosti, Východ zostal uzavretou spoločnosťou. Ale len navonok. Myslenie ľudí sa nedá zmeniť príkazom. Ukázalo sa to najmä po roku 1989, keď mnohí bývalí komunisti sa hlásili ku kresťanským hodnotám. Prejavilo sa to aj na Ústave Slovenskej republiky, ktorá vo

svojej preambule pamätá na duchovné dedičstvo v zmysle cyrilo-metodského odkazu.

■ TERMÍNY AKO MÍNÝ

Všeobecná deklarácia ľudských práv OSN z roku 1948 ochraňuje dôstojnosť človeka, manželstvo muža a ženy a rodinu. Rovnako Európsky dohovor o ľudských právach z roku 1950 chráni manželstvo muža a ženy. No v roku 2000 došlo k malej zmene. Európska únia vydala Chartu základných práv EÚ a v článku 9 je podstatná zmena v rodinnom práve: „Právo na manželstvo a právo na založenie rodiny je garantované v súlade s národnými zákonmi, ktorými sa riadi výkon práv.“

V tomto dokumente sa už nehovorí o mužoch a ženách pri zmienke o manželstve, čím otvára dvere pre zákonné implementovanie manželstva osôb rovnakého pohlavia.

Tohto roku by malo Slovensko ratifikovať Istanbúlsky dohovor. Jeho cieľom je odstraňovať tradície založené na stereotypných rolách mužov a žien, inými slovami vytvorí spoločnosť rodovej rovnosti. Proti tomuto dokumentu protestovalo mnoho združení a aktivistov. Ako sa však uvádza v správe Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2015, podľa rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny termín ratifikácie dokumentu – jún 2016 – zostáva v platnosti.

■ SEX NA TANIERI

Sociologička Gabriele Kubyová sa problematike kultúrnej revolúcie dlhodobo venuje a jej kniha Globálna sexuálna revolúcia s podtitulom Strata slobody v mene slobody je považovaná za štandardné dielo v tejto oblasti. Globálna sexuálna revolúcia je v nej prvý raz predstavená v súvislostiach. Od myšlienkových priekopníkov Francúzskej revolúcie cez obrat od feminizmu ku gender ideológii. Predstavuje strategické globálne pre-

sadzovanie gender ideológie prostredníctvom OSN, EÚ a národných vlád, znásilňovanie jazyka, epidemiické rozšírenie pornografie, zrušenie všetkých morálnych noriem prostredníctvom zrovnoprávnenia homo-, bi-, trans- a intersexuality s heterosexuálnou siahajúcou až po homo manželstvá s možnosťou adopcie detí. Za najbezpečnejší front kultúrnej revolúcie Kubyová považuje prevýchovu mládeže v školách a škôlkach predčasno sexualizáciu.

■ (NE)DUCHOVNÝ ODKAZ

Aj naša spoločnosť je svedkom tejto tzv. kultúrnej revolúcie, ktorá v mene slobody vedie k strate slobody. Je na súčasnej generácii politikov, akú budúcnosť pripravujú budúcim pokoleniam. Tvorcovia Ústavy SR predvídajú do nej vsunuli ochranu mravnosti. V čase relativizmu akýchkoľvek hodnotových kritérií je zložité obhajovať mravnosť. Slovensko ako predsedajúci člen Únie bude mať možnosť ukázať sa ako krajina, ktorá si ctí duchovný a historický odkaz našich európskych predkov. Štyridsaťročný experiment s vnútenou ideológiou by mal byť dostatočným memoárom. Azda v tom nezostaneme sami.

Eurobarometer: Mladí Slováci sa cítia odsunutí na okraj spoločnosti V nespokojnosti sme nadpriemerní

Ivan BROŽÍK – Ilustrácia: internet

Tento prieskum nie je iba o Slovákoch. Väčšina mladých Európanov sa cíti byť pre ekonomickú krízu odsunutá na okraj spoločnosti. Je to výsledok najnovšieho prieskumu Eurobarometra, ktorý zverejnil Európsky parlament. Pociť zbytočnosti, neúčinnosti a tvorivej prázdnoty má vyše polovica mladých Európanov vo veku od šestnást do tridsať rokov. Na rozdiel od Slovákov, ktorí sa tento pocit usilujú kompenzovať vycestovaním za sebarealizáciou do zahraničia, mladí ľudia z iných krajín EÚ v takej vysokej miere svoju krajinu neplánujú opustiť.

Eurobarometer poukazuje na veľké rozdiely vo výsledkoch prieskumu v jednotlivých krajinách EÚ. Nadpolovičnú väčšinu mladých respondentov v dvadsiatich krajinách sa cíti byť odsunutá na okraj spoločnosti. Čísla sú veľmi vysoké v krajinách, ktoré kríza postihla najviac, a to v Grécku, Portugalsku, na Cypre či v Španielsku. To však nie je všetko. Priemer v týchto krajinách osciluje okolo päťdesiatich siedmich percent nespokojnosti. Na Slovensku však má pocity takejto zbytočnosti až šesťdesiattri percent mla-

dých ľudí. Sme teda pomerne dosť vysoko nad priemerom aj tých štátov EÚ, ktorým Slovensko pomáha v rôznych „záchranných valoch“ či iných záchranných finančných projektoch.

■ ILÚZIE A SKUTOČNOSŤ

Slováci by radi zostali pracovať na Slovensku, ale takmer každý druhý absolvent si myslí, že naša vzdelávacia sústava vôbec nereflektuje reálne potreby pracovného trhu. Žiaľ, mladí to spoznávajú až pri prvom strete s realitou, vtedy strácajú ilúzie, ktoré do nich čiastočne

vštepila škola, čiastočne rodina a priatelia. Pritom mladí ľudia všeobecne patria medzi rizikové skupiny na trhu práce, ktorých postavenie ovplyvnené nedostatkom praktických skúseností, chýbajúcimi zručnosťami či segmentáciou na trhu práce, prejavujúcou sa uplatňovaním prevažne na sekundárnom trhu práce, vyúsťuje v ich ťažšiu zamestnateľnosť a väčšie riziko nezamestnanosti.

V rámci súčasných priorit Európskej únie je osobitná pozornosť venovaná riešeniu nezamestnanosti mladých ľudí, zvyšovaniu ich zamest-

nanosti a už spomínanej zamestnateľnosti. Postavenie mladých ľudí na slovenskom trhu práce je značne znevýhodnené, keďže stále pretrvávajú vysoká miera nezamestnanosti a napokon nízka miera zamestnanosti a ekonomickej aktivity týchto osôb. Príčin je niekoľko, je to najmä nevyužitý ľudský kapitál, odlev vysokokvalifikovanej pracovnej sily, pretrvávajúci nesúlad medzi požiadavkami zamestnávateľov a schopnosťami a zručnosťami mladých ľudí či problém osôb s predčasne ukončenou školskou dochádzkou.

■ MZDOVÁ POLITIKA

Rozvíjanie prierezových zručností, nadobudnutie základných

poznatkov a zručností a osobitnú pozornosť pri učení jazykov zdôrazňuje v súčasnosti Európska únia vo svojich strategických dokumentoch a programoch ako hlavné oblasti a výzvy zabezpečenia investícií do zručností. Prijatie krokov na podporu kvalitných štáží a učňovskej prípravy patrí spolu so systémom záruk medzi opatrenia EÚ v rámci oznámenia Európskej komisie z decembra 2012 pod názvom Dostať mladých do zamestnania.

To je ďalším kameňom úrazu pri zamestnávaní sa mladých ľudí na Slovensku. Nikto normálny a realistický nemá požiadavku byť milionárom zo dňa na deň. Ale pri bežnej mzde v regiónoch tesne nad hranicou tej minimálnej (405 eur) si mladý človek veľmi ľahko zráta, nakoľko sa mu „oplatí“ denne cestovať do práce, za tú cestu platiť, strácať niekedy aj desať hodín času denne alebo zostať klientom niektorého z úradov práce na sociálnej dávke. A robiť načierno v zahraničí.

VŠIMLI SME SI

Ministerstvo kultúry definitívne rozhodlo o novom zriadení Domu umenia/Kunsthalle. Vyníma ho spod organizačného rámca Národného osvetového centra (NOC) a priradzuje ho pod Slovenskú národnú galériu (SNG). Po dvojročnej existencii tejto novej inštitúcie tak podľa niektorých odborníkov prichádza k dost' zásadnej zmene.

Dom umenia/Kunsthalle po novom

O úmysle MK SR odčleniť Dom umenia/Kunsthalle od NOC sme pred časom v SNN písali. Aj keď rozhodnutie nebolo ešte definitívne, vyvolalo širokú diskusiu najmä odbornej a výtvarnej verejnosti, ba dokonca vedenie Kunsthalle zvolalo na danú tému okrúhly stôl priamo v priestoroch galérie. V týchto chvíľach je však informácia potvrdená. Ako povedala generálna riaditeľka sekcie umenia a štátneho jazyka MK SR Zuzana Komárová, Slovenské centrum vizuálnych umení (SCVU) a jeho galéria Kunsthalle Bratislava prejde pod SNG od 1. júla 2016. Ministerstvo, Národné osvetové centrum aj národná galéria poskytnú podľa Komarovej centru vizuálnych umení plnú súčinnosť pri prechode pod SNG. Prechod podľa informácií z ministerských zdrojov bol vyvolaný opakovanými nedorozumeniami medzi vedením Kunsthalle a vedením NOC. Nová strešná organizácia je podľa týchto zdrojov prirodzeným prostredím pre galériu zameranú na súčasné umenie. Lenže aj napriek tomu sa ozývajú hlasy volajúce po samostatnosti Kunsthalle, ktoré generálna riaditeľka NOC Jana Kresáková komentovala nasledovne: „Vzhľadom na samotnú požiadavku SCVU na prechod pod inú organizáciu, ktorá bola spúšťačím mechanizmom hľadania riešenia fungovania SCVU – nerozumím rôznym nesúhlasným informáciám, ktoré v súčasnosti prezentuje vedenie SCVU.“ Hlavný problém bude ako vždy zrejme vo financiách. Ročný rozpočet SCVU je tristošesťdesiat tisíc eur z rozpočtu NOC a stovadsaťtisíc eur ide rozpočtovým opatrením MK SR. Na druhej strane pomerne štedro dotovanú Kunsthalle zrejme SNG z praktických dôvodov rada prijme pod svoje krídla.

Alexander GOCZ
Foto: autor

Príde čas, keď EÚ prtláči na dostavbu vodného diela na Dunaji Gabčíkovo slúži už dvadsať rokov

Desatinu elektriny, ktorú spotrebúvame na Slovensku, nám dodáva Vodné dielo Gabčíkovo (VDG). To je však len zlomok celkového prínosu diela, čo pokojne možno konštatovať po dvadsiatich rokoch.

Niektoré zdroje „oslávili“ dvadsaťročnicu VDG už oveľa skôr. Možno iba v úsilí pripomenúť naozaj historický okamih, keď sa 24. októbra 1992 začalo prehradzovanie pôvodného toku Dunaja. To trvalo iba neuveriteľné štyri krátke dni. Do elektrickej sústavy SR však pripojili „Gabčíkovo“ až 17. mája 2006. Bola to neuveriteľná stavba, na dnešné pomery s nepredstaviteľným tempom prác. A zároveň jedna z mála v nedávnej minulosti, súčasnosti a zrejme aj v budúcnosti na Slovensku, na ktorú mali novinári (aj zahraniční) takmer nepretržitý prístup počas celej výstavby.

Za celým úspechom stál predovšetkým vodohospodár, projektant, hospodársky pracovník a verejný činiteľ Július Binder. Podieľal sa na projektovaní viacerých vodohospodárskych diel a hydrotechnických stavieb. Bol teda logicky aj pri návrhu a realizácii Sústavy vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros. Od roku 1986 bol členom spoločnej operatívnej skupiny a od roku 1990 sa spolupodieľal na projektovaní náhradného variantu C vodného diela. Iniciovateľ a bezprostredne riadil uvedenie Vodného diela Gabčíkovo do prevádzky. Správnosť jeho postupu potvrdil v roku 1997 v rozhodnutí aj Medzinárodný súdny dvor v Haagu.

Vodná elektrárňa Gabčíkovo je našou najväčšou vodnou elektrárnou. Má osadených osem turbín s jednotlivým výkonom 90 MW, spolu je to

umožňujú lodiam prekonať výškový rozdiel v rozmedzí 16 – 23,3 metra.

V slávnomstvom prejave počas uvedenia Vodného diela Gabčíkovo do prevádzky odznelo aj to, že „prínosom celého Vodného diela Gabčíkovo, okrem využitia Dunaja na výrobu elektrickej energie, je aj ochrana priľahlých území pred povodňami. Vodné dielo Gabčíkovo prispieva k zabezpečeniu vodnej dopravy a zásobovaniu obyvateľstva pitnou vodou a zlepšuje podmienky rozšírenia veľkoplošného zavlažovania poľnohospodárskych pozemkov a udržiava rovnovážny stav z hľadiska ekológie.“ (Ján Ducký – vtedajší minister vlády)

Celkové náklady na Vodné dielo Gabčíkovo, vrátane investícií do vododovodu, kanalizácie, úpravní vód, čistiarň odpadových vôd pre okolité obce, sa podľa odhadov vyšplhali na viac ako 1,3 miliardy eura.

Európska únia napokon donúti Maďarov, aby dostali dolný stupeň sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros – myslí si to už roky Július Binder. „Pretože je to potrebné pre plavu a ochranu územia,“ zdôvodnil svoj názor. Podľa neho by to bolo pre maďarskú stranu aj ekonomicky výhodné.

Štefan VRŠATECKÝ
Foto: Štefan KAČENA

ČO INÍ NEPÍŠU

Letecký pohľad na VD Gabčíkovo.

výkon 720 MW. Čas nábehu turbíny je päťdesiat sekúnd. Každá z dvoch plavebných komôr má pôdorys s rozmermi 34 krát 275 metrov a minimálna hĺbka vody je 4,5 metra. Komory

NÁZORY

Vrchovatý súdok absurdít

Roman MICHELKO

Celá kauza sa začala aroganciou a nepremyslenými krokmi. Merkelová sa začala správať ako šéfa Európskej únie, ktorou však nie je. Bez konzultácie s kýmkoľvek pozvala všetkých Sýrčanov do Európy. Nemecko začali zaplavovať státisíce prisťahovalcov rôznych kategórií a motívácií. Okrem Sýrčanov tam boli v hodnej miere zastúpení aj Afganci (u ktorých je vojna už takmer štyridsať rokov, minimálne od Amínovho prevratu v roku 1978, ale masovejšie sa pohli až teraz), Iračania (nepekná vizitka hlúpej a škodlivej intervencie USA a NATO), Eritrejčania (čisto ekonomickí migranti, u ktorých nijaká vojna nie je), Tunisania, Maročania, Libyjčania, Egypťania až po obyvateľov zlyhaného Kosova.

Ako dnes dobre vieme, toto unáhle a nepremyslené pozvanie zapôsobilo ako otvorenie Pandorinej skrinky. V priebehu leta a jesene 2015 sa do Európy dostalo vyše milióna migrantov, prevažne moslimov, s absolútne nerealistickými očakávaniami rovnako ako neochotou a neschopnosťou prijať podmienky a pravidlá hositeľských krajín. Problém bol v tom, že migranti sa nerozprestrelili po Európe rovnomerne, ale koncentrovali sa v Nemecku. Politické elity pochopili, že vznikol veľký problém. A ako je to u európskych „elit“ zvykom, problém zvyknú riešiť, až keď horí, a riešia ho zväčša úplne nerealistickými opatreniami. Jedným z nich boli dočasné kvóty. „Múdry eurokrati“ od zeleného stola v Bruseli chceli nadiktovať európskym vlá-

dam podľa vymysleného vzorca kvóty a na ich základe rozdistribuovať utečencov do jednotlivých členských krajín a problém by bol vyriešený. Také jednoduché to však nebolo. Krajiny V4 sa proti tomuto vzbúрили. Nako-

KOMENTÁR

niec boli silou prehlasované v Rade ministrov, ktorá umožňuje väčšinové hlasovanie len v technických otázkach, čo táto zjavne nebola, a zároveň aj spôsobom, ktorý bol minimálne sporný, keďže sa týkal pravidiel azylovej politiky a tie sú jednoznačné v kompetencii národných vlád. Aj vďaka tomu je dnes tento postup dvoma členskými krajinami (SR a Maďarsko) napadnutý na Európskom súde, resp. tieto krajiny išli do infringementu.

Ako sa však v praxi ukázalo, tento spôsob riešenia migračnej krízy sa ukázal viac než nešťastný. Ochota migrantov opustiť Nemecko, resp. Holandsko či Švédsko, a nechať sa dobrovoľne premiestniť do Estónska, Bulharska či Rumunska, sa limitne blíži nule. Naši veľkí bruselskí „humanisti“ si akosi neuvedomili, že násilná deportácia utečencov do neatraktívnych európskych destinácií by bola hrubým porušením ich ľudských práv, ktorých majú inak plné ústa.

Ukazuje sa však, že argumentáciu ľudskými právami používajú eurokrati veľmi selektívne, účelovo a utilitárne. Človek by si povedal, že po krachu tohto riešenia sa európske elity zamyslia a začnú problém riešiť iným spôsobom. Chyba lávky. Arogantné presvedčenie, že ak sa realita vymyká mojim predstavám, tak ju treba za každú cenu „znásilniť“, je eurokratom vlastné. A tak prišli sa najnovším „riešením“. Za neochotu členských krajín Európskej únie prijať hlúpe a neúčinné opatrenia Bruselu sa tie môžu vykupiť okružnou sumičkou dvestopäťdesiatitisíc eur na jed-

ného utečenca. Toto riešenie je zo súdka podobných absurdít ako zavedenie jednotnej úrovne sociálnej dávky v celej Európskej únii, samozrejme na úrovni Nemecka. V tom prípade by skutočne migranti nemali prečo utekať z chudobnejších častí Európskej únie. Len sa zabudlo na „maličký“ problém – kde by na to chudobnejšie krajiny Európskej únie vzali a čo by to urobilo so spoločnosťou, ak by priemerný plat ťažko pracujúceho Rumuna bol vo výške tretiny či štvrtiny sociálnej dávky migranta. Takéto otázky si eurokrati, samozrejme, nekladú.

Magické je, akým spôsobom prišli predstavitelia eurokomisie k tejto astronomickej sume. Tá pozostáva zo štyritisíc eur mesačne počas piatich rokov, čo sú priemerné náklady hositeľských vlád, dokiaľ sa migranti integrujú. Pri priemernej mzde na Slovensku, ktorá nedosahuje ani deväťsto eur, je to doslova absurdné. Je jasné, že niečo také zvrhlé nemôže myslieť vážne ani eurokomisia – je to len nástroj nátlaku na neposlúšne členské štáty s cieľom vyrokovať prijateľný kompromis.

Presila svalnatých slov

Eva ZELENAYOVÁ

Príliš časté používanie prívelmi silných slov ich napokon zbavuje pôvodného významu. V ostatnom čase sa tak deje s pojmom fašizmus. No treba priznať, že ani v minulosti nemali pred ním niektorí politici rešpekt. Keď poslanci Národnej rady SR zasadli pred vyše dvadsiatimi rokmi do lavíc novej, dnešnej budovy parlamentu, boli svedkami nevyberaných poznámok poslanca Miklóša Duraya. Prvýkrát označil termínom fašistické niektoré zákony. Preto sa už vtedy nikto nezaoberal jeho výrokmi, je dnes už neskoro analyzovať. Pravda je, že poslanec má na názory vyjadrené v parlamente imunitu...

V roku 2006 bratislavská polícia zisťovala v SMK okolnosti účasti výkonného podpred-

sedu strany Duraya na budapeštianskej konferencii začiatkom toho roka. V budapeštianskom InfoRádiu pri tejto príležitosti povedal, že SNS je fašistická strana. Aj keď podľa informácie SITA mala SNS podať na Duraya

POZNÁMKA

restné oznámenie, konflikt sa skončil bez výsledku. Niečo sa však predsa stalo. Ján Slota bol známy expresívnymi vyjadreniami voči Maďarom, na čo reagovala maďarská šéfa diplomacie Kinga Gönczová a žiadala svojho slovenského kolegu Jána Kubiša, aby sa dištancoval od Slotových vyjadrení. Kubiš list poslal a uviedol v ňom, že slovenská vláda rozhodne odmieta všetky vyhlásenia a kroky, ktoré

by mohli poškodzovať dobré dvojstranné vzťahy s Maďarskom a pokojné spolunažívanie občanov.

Slovensko sa teda za Slotu ospravedlnilo, Durayove slová však zostali nálepkou na Slovensku. Nemožno sa potom čudovať, že v roku 2008 zaútočil na SR nenávisťným slovníkom šéf Inštitútu pre verejné otázky Grigorij Mesežnikov. Vtedajší podpredseda vlády Dušan Čaplovič takto reagoval na jeho článok: „Neverím vlastným očiam, že dnes je možné písať s toľkou žľou a nenávisťou. Vlastne, že je možné i dnes takto účelovo narábať a spájať fakty do vopred stanoveného zámeru a cieľa. Konkrétne, vykresliť vládnú koalíciu Smer, SNS a HZDS ako širiteľov skrytého, spontánneho „ľudového“ fašizmu, podporovateľov

plazivej fašizácie verejného diskurzu a nacionalistov.“

Slovensko sa veľmi prispôbuje novej multikultúre, odmieta násilné prijímanie utečencov i rodovú ideológiu. Vzpiera sa programu OSN, ktorý diktuje svetu nové myslenie. Ibaže tu pôsobia mimovládne organizácie, ktoré nie sú platené za ničnerobenie. Občianske združenie Ľudia proti rasizmu (LPR), ktoré nikdy neprejavovalo úprimný vzťah k slovenskému národu i našej vlasti, vyšlo po parlamentných voľbách s iniciatívou Stop fašizmu. A smeruje rovno na parlament. Žiadalo poslancov NR SR podpísať sa pod výzvu Stop fašizmu. V nej autori návrhu tvrdia, že so všetkými podporovateľmi tejto výzvy chcú prispieť k eliminácii extrémistickej politiky ako realnej alternatívy pre Slovensko. Konkrétne žiadajú poslancov zaviazovať sa napríklad k tomu, že nepodporia nijakého poslanca strany Kotleba – ĽSNS do žiadnej parlamentnej funkcie ani žiadneho nominanta tejto strany do akejkoľvek volenej funkcie a podobne...

AKO BOLO, ČO BOLO

Minulý týždeň mi vyšla knižka humorných historiek zo života lekárov Čierny humor v bielom plášti 2. Na obálke je naklonený vežiak. Pri dverách zvoní smrť. Ľudia i zvieratá utekajú. Najrýchlejší je lekár, lebo vie, kto zvoní. Z burleskného obrázku, plného precízne vypracovaných postaviek, sršia sarkazmus a smutné úsmevy nad neomylnou životnou skúsenosťou. Také sú obrázky skvelého grafika, maliara a karikaturistu Dušana Polakoviča. Knižka je vonku. Žiaľ, kamarát Dušan ju v ruke nepodržel. Smrť zazvonila priskoro. Napriek úsiliu lekárov ho skosila prv, ako prišli prvé výtlaky z tlačiarne. Slovensko stratilo jedného z najinvenčnejších výtvarníkov.

Dušan vyštudoval bratislavskú „šupku“. Urobil prijímačky na Vysokú školu výtvarných umení. Výrok komisie ho šokoval: „Si prijatý, ale študovať pôjdeš do Varšavy!“

„Čo ak nepôjdem?“ opýtal sa prekvapene.

„Tak dovidenia o rok!“

Komisia ním zaplátala

povinnosť vyplývajúcu z ministerskej dohody o výmene študentov, a tak začal študovať plagátovú tvorbu na Akademii Sztuk Pięknych vo Varšave. Plagát ho zvlášť nelákal. U skve-

fotografa Ludovíta Fausta. Do pamäti pedagóga a spolužiakov sa nezapísal len svojimi grafikami, ale aj vylomeninami, pri ktorých sa smutné veci menili na veselé. Spolu s Karolom

lery na Panskej 24, kde Kristína Hečková vystavila spomienkový výber z jeho voľných grafičiek. Práve ony mu priniesli najväčšie uznanie. Sám hovoroval, že len „skĺbil grációzne

príde na um zvrátená analógia s Bruegelovým Bojom medzi karnevalom a pôstom, iný nájde jasný obrázok súčasnej spoločenskej hierarchie.

Dušan rád spomínal na svoju diplomovku, ktorou boli ilustrácie Chvály bláznavstva od Erazma Rotterdamského. Mal som pocit, že sa cez neho filozof zo 16. storočia prihovára k dnešku: „Keby tú knižku Erasmus vymyslel pri putovaní na somárvi z Talianska do Holandska, bola by to dokonalá groteska. Ale on nemusel nič vymýšľať. Stačilo, že opísal ľudskú blbosť, ktorú videl okolo seba. Je zarážajúce, že sa tá blbosť vôbec nemení. Aká bola včera, taká je aj dnes. Stačí vyjsť na ulicu, prípadne sa pozrieť do parlamentu a človek má pocit, že je v tom 16. storočí.“

Hľúposť je nekonečná. Najvýstižnejšie ju prezentujú hlavy stvárnené Dušanom Polakovičom. Jedny sú prázdne, iné plné rozbrojov, obzerstva a hlúposti. Napokon všetky „blbosti“ sa kotia v ľudskej hlave. „Zasmiať sa treba, kým sa ešte dá,“ vravieval Dušan Polakovič.

Zasmiať sa treba, kým sa ešte dá

Peter VALO

lých pedagógov si však osvojil, že dielo musí zaujať vnímateľa na prvý pohľad. V Poľsku si užil viac tvorivej slobody, ale lákala ho grafika. Po druhom ročníku zašiel za vedúcim knižnej tvorby na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave.

„Prečo ste prišli za mnou?“ opýtal sa Albin Brunovský. „Chcel by som u vás študovať,“ odvetil. Profesor ho požiadal, aby mu ukázal práce. Po ich prezretí prijal Dušana do ročníka. Utečenec z Varšavy si užil tvorivú pohodu, ktorá vládla medzi Brunovského žiakmi v historickej budove ateliéru

Ondreičkovi, Róbertom Jančovičovi, Stanislavom Černým, Vojtechom Kolenčíkom, Martinom Činovským a Petrom Klúčikom predstavili svoje diela vo francúzskom Bourges na výstave Brunovský a jeho škola.

Po absolutoriu sa stal jedným z najobľúbenejších ilustrátorov detských kníh. Postupne dostal v rôznych rokoch ceny za najkrajšiu detskú knihu jesene, zimy a leta. V roku 2003 mu udelili Cenu Ludovíta Fullu za ilustračnú tvorbu pre deti a mládež.

Priatelia Dušana Polakoviča sa zišli v bratislavskej T-Gal-

prejav grafika s prčou“, ale jeho diela ocenili na Medzinárodnom bienále humoru a satiry v juhoslovenskej Skopje, v bulharskom Gabrove či v Kube v Havane. Hlavnú cenu získal na Slovenských gagoch v Kremnici, Cenu FECO v Bruseli a ďalšie hlavné ceny na Bienále satirickej kresby v českom Pisku, v poľskej Varšave.

Keď niekoho upúta Polakovičov cirkus svet v obraze Popoludnie na hlavnom námestí, ktorý grafik zaplnil neúnavne cvičiacimi pajácami, do oka mu padne aj smotánka hodujúca v podsvetí. Niekomu

SEBAOBRANA

Takmer polovica voličov v ôsmich krajinách Európskej únie si želá, aby mohli hlasovať o otázke členstva v EÚ rovnako, ako to budú môcť urobiť Briti v referende 23. júna. Vyplýva to z výsledkov prieskumu, o ktorých informovala agentúra Reuters. Celkovo štyridsaťpäť percent z viac ako šesťtisíc respondentov v Belgicku, vo Francúzsku, v Nemecku, Maďarsku, Taliansku, Poľsku, Španielsku a vo Švédsku uviedlo, že si praje takéto hlasovanie aj vo svojej krajine. Tretina z opýtaných by si v prípade, ak by dostala príležitosť, zvolila odchod z EÚ, uviedla firma Ipsos-MORI, ktorá prieskum uskutočnila na prelome marca a apríla.

Možný koniec Európskej únie

Podiel potenciálnych hlasov za odchod z Únie siaha od 41 a 48 percent v Taliansku a vo Francúzsku, po 22 a 26 percent v Poľsku, ale aj v Španielsku. Prieskum tiež ukázal, že 49 percent oslovených v uvedení ôsmich štátov sa domnieva, že Británie si v referende zvolí vystúpenie z EÚ, čo je dokonca viac ako počet ľudí s takýmto názorom v samotnom Spojenom kráľovstve, ktorý dosiahol 35 percent, uviedla v správe o výsledkoch britská firma pre prieskum trhu. Podľa 51 percent respondentov by tzv. Brexit, teda odchod Británie z EÚ, poškodil ekonomiku celej Únie. Negatívne dôsledky pre britské hospodárstvo naopak očakáva len 36 percent opýtaných. Britskí aktivisti vedúci kampaň za vystúpenie z EÚ varovali, že blok smeruje k hlbšej politickej únii, čo však pokladá za pravdepodobné len málo voličov oslovených v prieskume Ipsos-MORI.

Len 20 percent respondentov vo všetkých deviatich štátoch EÚ zahrnutých do prieskumu, teda vrátane Británie, sa domnieva, že do roku 2020 bude integrácia väčšia. Podľa 40 percent bude menšia. Až 48 percent opýtaných si myslí, že hlasovanie za Brexit by viedlo k odchodu aj ďalších krajín z EÚ, iba 18 percent s týmto názorom nesúhlasilo. Na ilustráciu nezmyslov, ktoré EÚ tlačí do bežného života ľudí, britské médiá prišli s informáciou, že Európska únia je pripravená zakázať vysokovýkonné rýchlovárné kanvice, sendvičovače i fény. Britský The Telegraph píše, že sa tak má stať po referende o zotrvaní Británie v EÚ aj napriek tomu, že byrokratov za takýto plán vysmiali. Plán zakazu výkonných elektrických spotrebičov nie je nový. V roku 2014 sa téme venoval The Guardian s otázkami, či by opatrenie pomohlo sňahám o zmiernenie klimatických zmien.

Európska komisia má v pláne predstaviť „eko“ obmedzenia pre domácnosti počas nadchádzajúcej jesene. Energeticky nevyhovujúce zariadenia by mali byť stiahnuté z predaja s cieľom obmedziť emisie uhlíka. Pre emisie uhlíka odborníci Európskej komisie skúmali aj internetové routy, mobilné telefóny, výťahy či predajné automaty. Podľa The Telegraph sú plány hotové už celé mesiace a ich realizácia bola odložená, aby neohrozili kampaň Únie pred júnovým referendom, keďže by to mohlo byť vnímané ako útok na britské balíčky čaju a sendviče, ktoré sa medzi obyvateľmi ostrovov tešia veľkej obľube. V prípade zákazov EÚ namiereným voči domácnostiam by nešlo o prvé opatrenie. Mnohých Európanov v minulosti pobúrila napríklad zákaz nosenia podpätkov a šperkov pre kaderničky či zákaz klasických žiaroviek. V hlavách byrokratov je zrejme veľká tma...

Robert LANDIS

Hlavný architekt Moskvy S. KUZNECOV pre Slovenské národné noviny Urbanizmus pre štrnásťmiliónový megapolis

Zhovárať sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Každý, kto navštíví Moskvu, je ohromený práve tak jej atmosférou, ako aj nekonečnými a takmer neprekonateľnými zápchami na cestách. Aké sú vlastne možnosti tohto mesta poradiť si so samým sebou? Jedným z najpopulárnejších odpovedať na túto otázku je Sergej KUZNECOV, hlavný architekt mesta a prvý námestník predsedu útvaru hlavného architekta – Moskomarchitektury. Je to energický muž, nemá času na rozdávanie, vyžaruje z neho poznanie potrieb veľkého mesta, kde sa narodil. Štyridsiatku dovŕši až na budúci rok...

• Ako hľadíte na Moskvu z hľadiska svojej profesie?

Robíme všetko pre to, aby sme urbanisticky zohľadnili realitu aj potreby novej generácie, aby sme formovali mesto, ktoré reálne bude mať štrnásť miliónov ľudí – s miliónom denne prichádzajúcich. Pre nás je Moskva miestom, centrom moderných architektonických rozhodnutí a koncepcií. Máme a chceme naďalej mať veľké medzinárodné projekty aj pre priestor novej rozšírenej Moskvy. Už teraz ani jeden projekt, ani jedna architektonická porota nie sú bez zahraničnej účasti.

• Moskva so štrnásťmi miliónmi už nie je mesto, ale megapolis s množstvom každodenných, ale i predvídateľných budúcich problémov – to musí byť pre tvorcov koncepcií obrovská záťaž....

Ako som už povedal, pracujeme v medzinárodnom prostredí odborníkov, po druhé máme utriedené jednotlivé zámery a smery rozvoja. Jedným z nich sú, samozrejme, aj rekonštrukcie, a to nielen v tomto veľkom meste, ale aj v jeho starobylo, historickom jadre. V posledných dvoch rokoch sme vypísali tridsaťjeden architektonických súťaží na najrozličnejšie veľké projekty a štyri veľké rekonštrukcie – trebárs takých veľkých areálov, ako sú Lužniki, čo je mohutný športový komplex. Ten nerozvíjame krátkodobovo výlučne preto, že v roku 2018 tu budú majstrovstvá sveta, ale preto, aby kedkoľvek slúžili obyvateľstvu a boli v čo najväčšej miere prístupné. Na takéto dlhodobé užívanie je vyrábaná aj premena bývalého VDNCh z trhu, ba bazáru na výstavné centrum – park. A ak by bola poriadna zima, tak s najväčším klziskom, ľadovou plochou na svete. Pripra-

vujeme ďalšie zmeny, ako je prestavba Víťazného námestia s jeho dopravnými tepnami v samotnom strede Moskvy. No najzávažnejší je projekt využitia rieky, jej

hektárov plochy, ku ktorým pribudnú ďalšie stovky, preto je to dlhodobý plán rozvoja nábreží, dbáme na rozvoj cyklistických trás, pribudlo okolo sto kilomet-

Hlavný architekt Moskvy Sergej KUZNECOV približuje perspektívy tohto megapolisu.

nábreví, a tiež aj vodnej plochy ako dopravnej tepny, keďže je priamo v meste. Teraz tam žijú iba dve percentá obyvateľov, pritom je to obrovský priestor – okolo dvojesto kilometrov nábreží, preto tam treba rozvíjať infraštruktúru.

• Ak sa človek pozrie na mapu Moskvy a na vlastnej koži zažije zápchy na uliciach, musí tieto zámery oceniť...

... azda, nie azda, ale určite. Ide celkovo o veľký zásah, tisíce

rov peších zón – už to hovorí o rozsahu potrieb mesta. V rámci Moskvy pribudlo štyristo kilometrov železničných tratí. Mechanicky prerátané do sto kilometrov ročne, mnoho nových staníc metra, ktorého rekordná denná kapacita je jedenásť miliónov ľudí. Na rozdiel od minulosti už zo všetkých letísk do centra mesta je priame železničné spojenie, vlaky, kyvadlová vlaková doprava. Už uskutočnené projekty ukázali, že sme schopní uskutočniť najnáročnejšie zámery,

O ČOM JE REČ

Všetci štrajkujú: lekári, zdravotné sestry aj učitelia. Tajomnou „persónou“ týchto štrajkov bol aj „známy expert na farebné revolúcie“, voľakedajší minister „zahraničných vzťahov“ na začiatku deväťdesiatych rokov Pavol Demeš, ktorý sa francúzskemu novinárovi chválil, že vývozcami „farebných pučov“ do Gruzínska, Srbska, Bieloruska a najmä na Ukrajinu – sú Slováci. Nevymýšľal si. Pred časom som napísal dosť rozsiahlu reportáž o slovenskom „držiteľovi know-how“ farebných revolúcií – Milanovi Ničovi, organizátorovi think-tankov (mozgovní), ale aj o ďalších žoldnieroch v službách amerických nevládných nadácií. Pričom skoro vo všetkých týchto prevratoch, najmä v krajinách bývalého sovietskeho bloku, mali peniaze a svoje špinavé paprče americké tajné služby či populárni „organizátori tzv. otvorenej spoločnosti“, sponzori chaosu v Európe, napríklad George Soros!

Ako zástupca spisovateľského stavu si myslím, že medzi štrajkujúcimi chýbali – slovenskí spisovatelia. Ich bieda je všeobecne známa: sú totiž na chvoste záujmu spoločnosti. Vykorišťujú ich vydavatelia,

knihkupci, filmári, televízie, aj reklama. Na začiatku každého literárneho diela je totiž spisovateľ, autor námetu, literárnej predlohy či výsledného literárneho scenára. Odmena za túto prácu bola odjakživa mizerná. Viete, koľko je zvyčajný honorár pre spisovateľa, ktorý napíše

Bieda našich spisovateľov

Peter ŠTRELINGER

román, knihu poviedok či zbierku básní? Nebudem vás naťahovať – tisíc eur! Na svojom najnovšom románe som pracoval asi päť rokov. A vydavateľ mi predložil zmluvu na spomínanú tisíciu; síce ponúkol aj nevelký podiel na predaji knihy, pričom tých tisíc eur sa pri záverečnom vyúčtovaní odpočíta od výslednej odmeny! Skúste si to, prosím, rozpočítajte na hodiny: mzda slovenského spisovateľa sa ráta – na haliere! Nepoznám autora, ktorý by sa uživil literatúrou. Písanie je hobby, ktoré sa pestuje popri iných zamestnaniach. Ako varenie, záhradkárčenie či chov holubov a králikov. Sám som bol celý život učiteľom,

archivárom, referentom v spisovateľskej organizácii, redaktorom novín alebo rozhlasu. Všade som chodil na plný úväzok – a v noci som sedel pri písacom stroji (počítači) a „dobkal do klávesnice“. Celý život som mal preto konflikty s manželkou, že sa jej nevenujem. Tá prvá dala

jednoznačne najavo, že moje maniere znášať nebude, a rozviedla sa so mnou. Tie ostatné sa mi tiež z času na čas vyhrážali, napokon rezignovali. Vnímali ma ako „chorého maniaka“, ktorý sa zhovára sám so sebou, gestikuluje rukami pri chôdzi, nezdraví svojich známych, nedbá o svoj zovňajšok atď., atď., Dnes som dôchodca. Ale moje ťažkosti, moje spory s najbližšími nepominuli, ba skôr naopak – ešte narástli. V dnešnom trhovom hospodárstve ak prinesiete manželke za päťročnú prácu tisíc eur, tak vás vysmeje do očí: stálo ti to za to? Tie prebdené noci? Zničená chrbtica? Zvýšený krvný tlak a opuchnuté oči

a aj keď sa ekonomika mení, či zmení a bude iná, Moskva je a bude príťažlivá.

• Na aký čas je vlastne vyrášaný projekt štrnásťmiliónovej Moskvy?

Na základe toho, čo sme urobili doteraz, ako a za aký čas, je zrejme – aj vzhľadom na prirodzený prírastok obyvateľov, ktorý je na rozdiel od iných častí krajiny, od iných miest Ruskej federácie vyšší aj preto, že je tu vyššia pôrodnosť ako úmrtnosť – v roku 2025 musíme byť všestranne pripravení na štrnásťmiliónovú Moskvu ako na realitu.

• Kľúčovým problémom nie je len doprava, ale najmä byty...

Pokiaľ ide o modernizáciu, niet už vecí ako v minulosti, o ktorých sa veľmi nehovorilo. Nastal čas modernizácie v prístupe ku všetkému. Vo výstavbe Moskva vlni skončila s panelovou výstavbou. Prijala nie úpravu a rekonštrukcie, ale nový štandard výstavby bytov z mestských prostriedkov. Tento rok sú to napríklad tri obytné komplexy v rozsahu do štyridsaťtisíc štvorcových metrov. Nový štandard je vo všetkom – od materiálov, od fasády po parking pre bicykle. Typovú bytovú výstavbu nezveria do rúk investora, ktorého projekt nezodpovedá požadovanej kvalite podľa nového štandardu. Celkovo od začiatku roka mesto odsúhlasilo päťdesiatjedem projektov bytovej výstavby.

• Už roky jestvuje spor o rozširovaní veľkej Moskvy, vedú sa spory o presun úradov a ministerstiev z upchaného stredu Moskvy, kde auto takrečeno stratilo svoj význam ako dopravný prostriedok, dokonca sa uvažuje o odstránení Leninovho mauzólea zo stredu mesta či o návrhoch významných spisovateľov vytvoriť nové centrum a z Kremľa urobiť výlučne múzeum. Ako je to vlastne s týmito ideami a plánni dať štátnu správu, centrum štátnej administratívy inde?

Presun správneho aparátu mimo centra sa neuskutoční a nepôjde na iné územie mesta Moskvy. Ale bolo by to užitočné a medzinárodné diskusie, ktoré o tom vedieme, nás v tom utvrdzujú.

a nohy? Musím byť sebakritický – manželka má pravdu! Mali sme štrajkovať tak ako učitelia, zdravotné sestry, lekári, rušňovodiči, baníci. Hej, dobre sa to povie štrajkovať! Ale – proti komu? A koľko by sa nás zišlo na takom proteste? Päť, desať!? Píše sice kdekoľvek – modelky, futbalisti a hokejisti po skončení kariéry, politici po neúspechoch vo voľbách, ale aj známe prosťitútky a pornoherčky! A práve ich diela sú často – bestsellery! Ľudia chcu vedieť, s kým spávala takáto „pani ľahkých mravov“, ktorý úspešný muž bol neverný manželke? Aj honoráre týchto príležitostných autorov sú oveľa vyššie než odmeny renomovaných spisovateľov! Ak neviete, v dnešných časoch sa práve podaktorí „renomovaní“ autori nechávajú najmať ako nádenníci a „píšu“ takéto „pofidérne“ pamäti. Aj ovca je celá, aj vlk sýty! Modelka či futbalista alebo skrachovaný politik majú slávu – a anonymný autor peniaze! Lenže o tieto problémy sa na americkej ambasáde neza-užívajú. Veď ako by sa to dalo využiť na nejaký „farebný puč“? No nijako! Opäť zopakujem myšlienku Svetozára Hurbana Vajanského, od ktorého smrti uplynie v lete sto rokov: „Každé remeslo má zlaté dno, len slovenský spisovateľ má – hovno!“

Cenná iniciatíva ÚPN dala dovedna obraz a znalosť o jadrovej katastrofe Slováci majú v Černobyle pokusné polia

Po tridsiatich rokoch, ktoré uplynuli od najväčšej katastrofy jadrovej elektrárne v ukrajinskom Černobyle, sa v Bratislave uskutočnila interesantná konferencia pod názvom Černobyľ 1986 – minulosť, dôsledky, východiská. Zišli sa na nej dve desiatky odborníkov s doteraz najpreciznejšími údajmi, ktoré túto udalosť osvetľujú v širokých súvislostiach tak politických, medzinárodných, vedeckých, lekárskech, hygienických, botanických, meteorologických, politologických, ba aj športových.

Text a foto: Dušan D. KERNÝ

Ak vyjde úplný zborník z konferencie, bude patriť medzi unikátne svedectvo organizačnej snahy podať obraz tých dní na základe faktov a unikátnych, dodnes trvajúcich slovenských snáh ukázať všetky dôsledky Černobylu až do dnešných dní. Iniciátorom konferencie bol Ústav pamäti národa, ktorý pozval Slovenskú akadémiu vied – Ústav genetiky a biotechnológie rastlín, z univerzitného prostredia Katedru jadrovej fyziky a biofyziky Slovenskej technickej univerzity, Slovenský hydrometeorologický ústav, Slovenskú zdravotnícku univerzitu, ako aj ruských a ukrajinských odborníkov.

■ POTREBNÁ KONFRONTÁCIA

Platforma podujatia poslúžila na vytvorenie atmosféry potrebnej konfrontácie vedeckých, zdravotníckych a politologických či politických pohľadov a zistení. Toto ovzdušie konfrontácie tak tri desaťročia po najväčšej jadrovej katastrofe v Európe a našom bezprostrednom susedstve umožňuje reálny pohľad na nebezpečenstvá.

Najvyššie hodnoty ekologickej záťažovej na Slovensku boli dôsledkom pokusov s jadrovými zbraňami. Vyvrcholili v roku 1962, ale potom do roku 1967 klesali. Bol to výsledok medzinárodných dohôd o zákaze jadrových skúšok. Osobitne dohôd medzi ZSSR a USA, pretože Francúzsko a ČLR sa k nim vtedy nepridali. Podľa úrovne, na ktorú hodnoty poklesli v roku 1967, katastrofa v Černobyle spôsobila nárast o desať percent, v konkrétnom zariadení pre ľudský organizmus to predstavovalo plus mínus šesť percent ročnej dávky žiarenia.

Od roku 1962 jestvoval v SHMÚ radiačný monitoring. V roku 1991 sa zmenil na systém včasného varovania. Teraz sa zariadenie meria automaticky a hodnoty sa vysielajú do susedných štátov do systému včasného varovania. Jednoznačnou cestou na odstránenie radiačnej hrozby je teraz, teda v ére

Pracovné predsedníctvo bratislavskej konferencie o atómovej katastrofe v Černobyle.

zákazov pokusov jadrových zbraní, hľadanie a objavenie bezpečného zdroja energie.

■ SLOVENSKO OBSTÁLO

Slovenská veda nebola v roku 1986 v čase černobyľskej udalosti nijakou populouškou. Podľa prof. Pavla Povince z Katedry jadrovej fyziky a biofyziky UK v Bratislave „mali sme vyvinuté meracie prístroje, boli sme na čele nielen v rámci ČSSR, ale aj Európy v úsilí vedecky sledovať emisie. Paradoxne, boli sme nečakane dobre pripravení, keď nastal výbuch reaktora v Černobyle. Faktom je, že prvé správy sme počuli z rakúskeho rozhlasu, a tak sme okamžite začali merania a mali sme presné zistenia. Informácie sme poskytovali najvyšším predstaviteľom Slovenskej republiky. Tí mali presné informácie, kedy bol vrchol a kedy bol výrazný pokles“. Aj keď zvýšenie bolo šokujúce, na zdravie obyvateľstva to nemalo tragický dosah, lebo najmä hodnoty cézia boli pod limitom. Univerzita je tak dodnes druhá v Európe a vlastne aj druhá na svete v dĺžke sledovania environmentálnej záťaže.

Podľa vtedajších meraní, ktoré boli verifikované pre osobitnú správu vedeckého výboru OSN, rádioaktívny mrak sa ocitol nad územím celého štátu trikrát – 30. apríla, 3. – 4.

mája a 7 mája 1986. Druhý mrak 3. a 4. mája minul stredné a východné Slovensko. Najviac zasiahnuté boli okresy na juhu Slovenska, okolie Dunajskej Stredy, ako aj okres Stará Ľubovňa a Dolný Kubín. Meralo sa zamorenie pôdy céziom 137. Najvyššie hodnoty rádioaktívneho cézia namerali v hubách a v divine, ale nie tie sú nebezpečné pre človeka. Podľa správy pre OSN, urobenej po páde bývalého režimu (po roku 1989), „protiopatrenia radiačnej ochrany neboli po havárii potrebné, keďže zamorenie potravinového reťazca sa pohybovalo pod hodnotami, ktoré by si vyžadovali takýto zásah. A nie sú prijímajúce ani v súčasnej dobe lebo dlhodobými meraniami neboli preukázané vplyvy na životné prostredie, ktoré by mali závažný charakter. Treba však dbať na monitorovanie, pretože počas rozpadu napr. cézia 137 je tridsať rokov“.

■ VÝBUCH V ZAHRANIČÍ

Vtedajší štát vytvoril Vládnu havarijnú komisiu, keď sa začali stavať v Jaslovských Bohuniciach prvé bloky prvé bloky atómovej elektrárne. Zasadala raz za mesiac. Komisii vytvorili pre vnútroštátne potreby, ale keď nastal výbuch v zahraničí, čo nečakali, začala zasadať každý deň. Jednotné merania sa však robili od

2. mája a denne do desiatej hodiny ráno bolo o nich informované najvyššie slovenské vedenie. Na základe meraní sa robili opatrenia, napríklad sa umývali ulice. Iná je otázka, ako bola informovaná verejnosť a aký bol postoj straníckych a štátnych orgánov.

„V tom čase fungovala sieť krajských a okresných hygienikov. Mlieko bolo napríklad pod medzinárodným limitom. Svetová zdravotnícka organizácia ho stanovila na dvetisíc jednotiek, ale už tam, kde dosahovalo tisíc jednotiek, nešlo do výroby a nahradzovalo sa mliekom z oblastí, kde namerali najviac dvesto jednotiek, teda desatinu povolenej medzinárodnej normy,“ konštatovala vedúca vedecká pracovníčka H. Cabánková z oddelenia radiačnej hygieny Slovenskej zdravotníckej univerzity.

V tom čase sťahovali všetko ovčie mlieko a výrobky, nebolo májovej bryndze, pretože najmä tam, kde aj pršalo, bola kontaminácia najvyššia. Májovú bryndzu v roku 1986 vyvážali do ľadovej jaskyne, na salašoch dostávali ľudia osobitné preventívne dávky jódu. Dažde v júni v roku 1986 najväčšími postihli Dunajskú Stredu. Rádioaktívny mrak však oveľa väčší postihol Škótsko, kde namerali oveľa vyššie dávky ako v Bratislave. Ale ešte roky po havárii v Černobyle sa nachádzajú stopy aj vo vzdialenosti niekoľko tisíc kilometrov.

■ VAROVANIE Z BIBLIE

Priam symbolicky varovne však Černobyľ pripomína už Biblia, kde sa hovorí, že na zem padla pohroma paliny. Po ukrajinsky sa palina povie černobyľ. Pre slovenských vedcov je to však priestor na výskum – v bezprostrednej blízkosti havárie majú pokusné pole a druhé je vo vzdialenosti tri kilometre od elektrárne. Výskumy im umožňujú porovnávať genetické zmeny či zmeny biotechnologických procesov rastlín, ako je soja, repka, ľan a pšenica, chcú testovať kukuricu. Porovnávajú rastliny a ich plodov medzi poľami, kde je vysoká rádioaktivita v zakázanom priestore a porovnávacom tri kilometre vzdialenom poli, ukazujú rôzne reakcie rôznych rastlín. Najmä pokiaľ ide o bielkoviny, vždy dochádza k zmenám. Cieľom je aj posúdiť, aký by to mohlo mať dosah na ľudský organizmus. Mimoriadne vedecké výsledky im dávajú predpoklad, aby sa o podobný výskum pokúsili aj v japonskej Fukušime.

■ VOJENSKÝ ZÁSAH

Postoj katolíckej cirkvi k utečenckej vlne nie je taký jednoznačný, ako by sa mohlo zdať podľa gest pápeža. Uvádzajú to české Lidové noviny na základe rozhovoru s vrcholným predstaviteľom českej katolíckej cirkvi Dominikom Dukom. Podľa arcibiskupa aj Vatikán žiada v Organizácii Spojených národov zásah všetkými možnými prostriedkami, teda mierovými zbraňami, lebo „stabilizácia na Blízkom východe nie je možná bez vojenského nasadenia“. Podľa pražského arcibiskupa Duku Európu ohrozuje „vítáčstvo“. Sú dva extrémne postoje. Jedným je úplné odmietanie migrantov, druhým je však „vítáčstvo“. Ľuďom, ktorí demonštrujú za neobmedzené prijímanie utečencov treba podľa tejto cirkevnej autority položiť otázku, či sú ochotní zriecť sa štvrtiny svojich príjmov?

■ ČESKÁ DISKUSIA

Diskusia v Čechách nadobudla vyhrozenú podobu, keď známy kňaz Tomáš Halík varoval pred šírením strachu pred utečencami. Medzi Halikom a Českou biskupskou konferenciou došlo k roztržke. Biskupi sa od Halíka na pokyn arcibiskupa dištancovali. Podľa českého arcibiskupa „strach pred migráciou nie je ani islamofóbia a ani to nie je šovinizmus“. Je to normálna úvaha, lebo „divoká migračná politika priniesla minulý rok isté riziká a problémy“. V Čechách nevyhnutnosť verejne sa vysloviť podnietil aj európsky výskum religiozity. Českú republiku označil za najateistickejší štát v EÚ.

Čo hovoria katolícki duchovní o súčasnej hlbokjej kríze v Európe Európu ohrozuje „vítáčstvo“ utečencov

K súčasnej hlbokjej kríze a hrozbám pre Európsku úniu a jej obyvateľov sa vyjadrujú aj poprední predstavitelia katolíckej cirkvi v Nemecku a v Čechách. Na turečské sviatky v Nemecku oznámili, že výrazný duchovný vodca, kardinál Lehmann odchádza. Udeje sa tak po rekordných vyše dvoch desaťročiach na čele Konferencie nemeckých biskupov. To len umocňuje fakt, že katolícka cirkev v Nemecku zápasí s problémami. Kardinál Lehmann odmietol špekulácie o tom, že ak by terajší pápež František nastúpil pred dvomi-tromi desaťročiami, nemusela by katolícka cirkev v Nemecku prísť o tri milióny členov.

Dušan SLOVÁK – Foto: internet; zdroj: merkur.de

Vyslovil sa aj k tomu, že na najbližšom masovom Katolíckom dni, ktorý bude v Lipsku, nesmie byť na hlavnom pódium nijaký člen strany Alternatíva pre Nemecko (AfD). Táto strana kategoricky odmieta islam a je za vystúpenie Nemecka z eurozóny aj za obmedzenie sociálnych dávok.

■ NEBOJÍ SA ISLAMU

Pre kardinála je nacionalizmus, politické zneužívanie slova vlasť, domovina, vlastenectvo, západná kresťanská kultúra v terajšom Nemecku neprijateľné. Preto ich aj prestal používať a nahradzuje ich slovom Európa, európanstvo. Je to chyba, že termín kresťanský, kresťanský sa do verejnej diskusie nepodarilo dostať cirkvi, ale robia to nenáležité politické hnutia. Treba však chápať príčiny – mnohé chyby sa urobili na ceste globalizácie, mnoho treba korigovať. Pokiaľ ide o rozhodné vyme-

Kardinál Lehmann odmieta rétoriku odporcov Merkelovej migračnej politiky.

dzenie sa voči AfD a akéhokoľvek rozpravu s nimi, v tom kardinál súhlasí len s výhradou. Veď kedysi cirkev nediskutovala ani so stranou Zelených a so stranou Ľavica, a tie sú trvalo v parlamente, ba zelení boli vo aj vo vláde. Veľkou

otázkou je islam. Kardinál pred islamom nemá strach. Rozhodne však neverí na zrod nijakého nového európskeho islamu. Islam sa v rámci európskej demokracie vo väčšej miere nemôže uplatniť či stať sa jej súčasťou.

NA MARGO

Zákonom stanovená minimálna hodinová mzda v roku 2015 v Nemecku bola 8,50 eura. V porovnaní s ďalšími špičkovými európskymi štátmi aj v širšom porovnaní s EÚ je nemecká minimálna mzda priemerná. Takto o správe nemeckého Hospodárskeho a sociálneho vedeckého inštitútu informoval denník *Süddeutsche Zeitung*. Podľa tohto zdroja sledovaný údaj dosahoval v SR 2,33 eura. Pokým v Nemecku v uvedenom roku výška minimálnej mzdy zostala rovnaká, až v sedemástich členských štátoch EÚ sa zvýšila, a to priemerne o 4,6 percenta. Údaje o minimálnej hodinovej mzde a jej náraste v roku 2015 pre niektoré európske štáty sú v tomto prehľade:

Máme čo dohádzať

	min. mzda/euro	rast %
Luxembursko	11,12	0,6
Holandsko	9,36	1,6
Veľká Británia	9,23	3,1
Nemecko	8,50	0,0
Slovensko	4,57	0,0
Španielsko	3,97	1,0
Grécko	3,35	0,0
Poľsko	2,55	5,6
SR	2,33	6,9
ČR	2,15	6,7
Maďarsko	2,06	5,8
Bulharsko	1,24	16,8

Publikované zvýšenia minimálnej mzdy v roku 2015 boli výrazne vyššie ako v prvých troch rokoch po finančnej kríze v rokoch 2008 – 2009 (v roku 2014 predstavoval priemerný rast v EÚ 3,7 percenta). Pretože súčasne bola inflácia veľmi nízka, zreteľne vzrástli minimálne mzdy vo viacerých členských štátoch aj reálne.

Vo veľkých rozdieloch v minimálnych mzdách sa odrážajú aj veľké rozdiely v priemerných životných nákladoch. Pri zohľadnení štandardov kúpnej sily v jednotlivých členských štátoch zmenší sa pomer medzi najnižšou a najvyššou minimálnou mzdou z 1:9 na približne 1:4.

V nemeckom zákone sa predpokladá, že od 1. januára 2017 sa minimálna mzda prvýkrát zvýši. O tom rozhoduje Komisia minimálnej mzdy, v ktorej sú po troch zástupcoch s hlasovacím právom z odborov i zo zamestnávateľov. Po prvých prepočtoch by mohla minimálna mzda dosiahnuť hodnotu približne 8,85 eura.

Ivan LUŽÁK

MYŠLIENKÁRIUM

■ Nezná revolúcia nedokázala osmírglovať hrdzu socializmu, a preto bola kupónová privatizácia len povrchovým náterom.

■ Hovoriť o daňovom poradcovi ako o vyhodnených peniazoch môže len ten, kto ešte nemal daňovú kontrolu.

■ Fungujúca ekonomika sa nikdy nezaobíde bez viditeľnej ruky vlády a neviditeľného mechanizmu trhu. Keď absentuje len jeden z nich, akoby sme tleskali jednou rukou.

■ Väčšina politických strán si nevie poradiť s vlastnými dlžobami, ako chce potom, keď sa dostanú do vlády, znížiť dlhy nás všetkých,

■ O privatizáciu banky je najväčší záujem preto, lebo okrem kupovaného majetku sa získava majetok tých firiem, ktoré sú založené úverovými zmluvami a v ktorých má banka majetkový podiel.

■ Nijaký riadiaci pracovník nie je taký múdry ako vedomosti a znalosti jeho podriadených pracovníkov dokopy.

(rh)

Minister Plavčan nevyklučuje spoluprácu s Maticou pri tvorbe kníh Školstvu dostatok učebníc len pomôže

Pedagogická verejnosť ho pozná ako dlhoročného pracovníka rezortu školstva. V rokoch 1984 – 1990 pracoval vo vtedajšom Ústave informácií a prognóz školstva a od roku 1991 priamo na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu SR, kde prešiel postupne funkciami riaditeľa odboru vysokoškolského vzdelávania a generálneho riaditeľa sekcie vysokého školstva, vedy a výskumu. Dlhodobu sa aktívne podieľal na práci viacerých medzinárodných výborov v rámci Rady Európy, OECD a Európskej komisie. Do funkcie ministra navrhla prof. Ing. Petra PĽAVČANA, PhD., Slovenská národná strana.

Zhovárala sa Dagmar VANEČKOVÁ – Foto: MŠVVaŠ SR

• S akými ambíciami a cieľmi ste prijali túto funkciu?

Ponuka prijať kreslo ministra školstva prišla v turbulentnom čase, keď dialóg medzi odborními a ministerstvom prerušili parlamentné voľby a situáciu ovplyvňovali sľuby politických strán, ale i nenaplnené očakávania časti voličov. Presne ako ste povedali, v školstve pracujem už tridsaťjedem rokov a okrem svojho pôsobenia na ministerstve školstva dlhé roky prednášam študentom. Často som s nimi na prednáškach diskutoval o samotnom školstve a záujem zo strany študentov som cítil i počas posledného obdobia, keď vo verejnosti rezonoval najmä štrajk a téma postavenia samotného učiteľa. Vedel som, že ak ponuku prijmem, budem sa musieť vyrovnávať s náročnou situáciou, ale to by bola úloha každého nového ministra. Táto ponuka pre mňa predstavuje výzvu aktívne sa podieľať na jednej z najväčších reforiem školstva. Som presvedčený, že mám v tejto oblasti dostatok skúseností, ktoré viem ponúknuť.

• Vaším primárnym cieľom je reforma školstva. Ale s tým prichádzal každý váš predchodca. Aké budú postupné kroky pri jej uskutočňovaní?

Viacrát som sa verejne vyjadril a opäť to zopakujem, že mojím cieľom je taká reforma, ktorej výsledkom budú šťastnejšie deti aj učiteľia. Niekedy na to stačí urobiť iba malé kroky. Školstvo je obrovská loď, na jej palube je stosedemdesiat tisíc pracovníkov a milión žiakov. Táto loď dlhé roky kotvila v prístave, no ak ju správne nasmerujeme, môžeme z prístavu vyplávať správnym smerom. Nebude to hneď, no mojou ambíciou je uskutočniť už prvé významné reformné kroky do konca tohto roka. V rezorte pripravujeme krátky dokument, ktorým budú stanovené úlohy na tento rok. Nasledovať budú okruhle stoly s odborníkmi z praxe, pedagógmi, predstaviteľmi iniciatív a odborármi, s ktorými budeme rokovať o správnej ceste pre slovenské školstvo. O výsledkoch sprípomienkovaného a upraveného

dokumentu budeme informovať školenskú verejnosť do konca mája 2016.

• Všeobecne prevláda názor, že na päť a pol miliónovom Slovensku máme priveľa univerzít a vysokých škôl, často ich je veľa aj na úkor kvality. Ako vnímate túto problematiku?

Kvalita vysokých škôl a kvalitne pripravený absolvent pre potreby trhu práce sú prioritou ministerstva

uskutočňovať vzdelávanie čo najlepšie. Podľa môjho názoru treba rozlišovať vyššiu a nižšiu kvalitu škôl, a to sa, samozrejme, odrazí i na financovaní. Školy, ktoré budú ponúkať skutočne kvalitné vedecké projekty, budú dostávať viac peňazí. Odborné činnosti a práce budú financované v nižšom rozsahu.

• V posledných rokoch sa zdá, že poklesla aj úroveň stredo-

perspektívnych mladých zamestnancov. Ďalšou možnosťou je špecializácia stredných odborných škôl. Je nástrojom na zvýšenie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu a zároveň podporí užšie prepojenie zamestnávateľov a stredných odborných škôl.

Dlhodobým problémom školstva je nedostatok učebníc. V zákone o Matici slovenskej sa pritom uvádza možnosť Maticy spolupracovať s ministerstvom školstva pri tvorbe učebníc a učebných textov niektorých predmetov spoločenských vied pre základné školy a stredné školy. Nebolo by vhodné túto zákonnú možnosť uplatniť?

V dnešnej praxi je na každý predmet stanovená jedna učebnica, ktorú majú žiaci bezplatne. Ak chce škola vyučovať z inej, musia si ju rodičia zakúpiť. Aj v prípade učebníc vyhovuje každému pedagógovi iný model. Mojm cieľom je v oblasti učebnicovej politiky dať učiteľom na výber, teda budú si môcť vybrať

vynakladaným prostriedkom? Dočká sa Slovensko kompletného vydania prameňov k vlastným dejinám?

Slovenské národno-štátne záujmy sú veľmi široké, a nie celkom zvládnutý fenomén. Predpokladám, že práve spoločensko-vedné ústavy SAV, ale aj veda na univerzitách, a vlastne aj v Matici slovenskej, by mohli prospieť a pomôcť politikom pri definovaní ich obsahu a následne v rámci svojej pôsobnosti aj k ich napĺňaniu.

• A čo šport? Majú naše talentované deti z chudobných rodín šancu rozvíjať svoj talent? Vidíte možnosti zlepšenia?

Sám športujem, usilujem sa o zdravý životný štýl a za športovanie detí sa zasadzujem. Šport podľa môjho názoru podporuje zmysel pre fair play. Určite by som bol rád, keby si v športe našli záľubu aj naši žiaci, ktorí sú čoraz viac zahliení počítačmi. Štát by mal napomáhať rozvoj športového ducha a stimuloval zmysluplné voľnočasové aktivity u detí a mladých ľudí.

• Reprezentovať národné postoje nie je na súčasnom Slovensku nijako populárne, skôr naopak. Vie o tom svoje aj Matica slovenská. Len niekoľko dní po vymenovaní do funkcie stali sme sa svedkami útokov na vás zo strany opozície. Čo si máme o tom myslieť?

Všetky obvinenia, ktoré boli na moju adresu vyslovené, príslušné orgány a súdy rôznych stupňov svojim rozhodnutím vyvrátili. Bol som nominovaný na to, aby som uskutočnil zásadnú reformu školstva. Dostal som na to mandát a to je moja základná úloha, na ktorej teraz pracujem.

• Na Slovensku je viacero národno-kresťanských spoločností, ako napríklad Matica slovenská, Spolok sv. Vojtecha či Spoločnosť sv. Gorazda. Aké miesto majú v dnešnom svete a v slovenskej spoločnosti vôbec národné a kresťanské ideály? A ako sa dotýkajú dnešného školstva?

Národné a kresťanské tradície a ideály sú priamo v koreňoch slovenskej, ale aj európskej kultúry. Preambula slovenskej ústavy ich dokonca pomenúva. Ich prehľadanie či dokonca popieranie by preto mohlo otriasť Slovenskom, ale i Európou v jej základoch. To je dôvod, prečo si neviem predstaviť, žeby národné a kresťanské témy mali stáť mimo nášho systému vzdelávania. Ako zakladajúci člen Spoločnosti svätého Gorazda sa na ich rozvíjaní podieľam aj osobne.

Predstavitelia Maticy slovenskej Marián TKÁČ a Miroslav HOLEČKO na stretnutí s ministrom Petrom PĽAVČANOM.

aj pod mojím vedením. V rámci vysokých škôl mám ambíciu do konca mája pripraviť návrh konkrétnych opatrení. Rád by som však zdôraznil, že v našich návrhoch budeme zohľadňovať i myšlienku, aby bolo vysokoškolské štúdium dostupné pre tých, ktorí oň prejavia záujem, a zároveň je potrebné, aby uchádzači, ak chcú študovať, splnili potrebné predpoklady na toto štúdium.

V oblasti financovania vysokých škôl plánujem zmenu modelu tak, aby boli vysoké školy motivované

školského vzdelania, mnohí hovoria o jeho odtrhnutí od potrieb praxe pri súbežnom tlaku učiteľov na zvyšovanie ich plátov. Čo s tým?

Výchovu a vzdelávanie žiakov pre potreby trhu práce podporuje i zákon o odbornom vzdelávaní a príprave, ktorým sme na Slovensku opätovne zaviedli duálny systém vzdelávania. Pre školský rok 2016/2017 získalo osvedčenie 289 zamestnávateľov v 89 odboroch vzdelávania. Absolventi takto získajú potrebnú prax a zamestnávateľa

z dvoch-troch učebníc tú, z ktorej chcú vyučovať. Tie budú do škôl dodávané bezplatne. Spoluprácu s Maticou slovenskou pri tvorbe kníh nevyklúčujem. Pre výchovu a vzdelávanie detí bude len prínosom, ak budú mať učiteľia dostatok kvalitných učebníc či knižných zdrojov.

• Do vášho rezortu patrí aj veda. Je v nej málo peňazí? Sú na druhej strane výstupy spoločensko-vedných ústavov SAV z hľadiska slovenských národno-štátnych záujmov zodpovedajúce

najväčšie zásluhy na zvrhnutí Saddáma Husajna alebo Kaddáfího. Jediná zmena, ktorá sa v tejto súvislosti udiala, je v tom, že prezident Nixon v roku 1971 nechal v kongrese odhlasovať návrh, aby sa každý rok na tretí pondelok vo februári slávil sviatok Všetkých prezidentov.

Deň amerických prezidentov

Rudolf SLEZÁK

George Washington – otec vlasti, za ktorého je v USA stále považovaný, bol však predsa len človek z mäsa a kostí ako každý iný. Ako píše George B. Tindall vo svojich Dejinnách Spojených štátov amerických, nebol dobrý rečník, písal školometský a triasol sa mu hlas. Nevynikal vraj ani politickou obratnosťou, ani talentom, bol takmer bezzubý, nahlučný, mal milenky

stal. V očiach svojich spoluobčanov to bol človek, ktorý si ctí rodinu a dával vždy najavo, že rodina je základom každej spoločnosti. Ešte i dnes diplomatický protokol vyžaduje, aby pri tých najdôležitejších štátnych udalostiach prezident predstavoval pred verejnosť aj s manželkou a nezaškodí, keď sa pritom držia za ruky. Práve naopak, je to gesto a výraz toho, aké puto

má spájať manželstvo aj spoločnosť. Naposledy sme to mohli vidieť i počas inaugurácie štyridsiateho štvrtého prezidenta Spojených štátov B. Obamu a M. Obamovej. Na tom by nebolo nič zlé, protokoly treba ctíť a dodržiavať, veď aj náš bývalý prezident Gustáv Husák sa vraj musel oženiť s Vierou Millerovou, keď chcel ísť do Indie...

Na Deň prezidentov sa Američania tešia nielen ako na sviatok, keď majú štátni zamestnanci voľno, ale aj na to, že budú môcť viac a lacnejšie nakupovať. V ten deň sa totiž predávajú lacnejšie autá, nábytko, elektronika... Všetko, čo vo veľkej celonárodnej akcii ponúknu obchodníci a predajcovia. Ak by som to porovnal so zvyklosťami u nás, tak mi to pripomína štedrosť, s akou sa v predvolebnom období predháňajú politici. Slubujú kadečo každému, ale až po voľbách. Je na neuverenie, koľko ludomilov máme v politike.

Ostaňme však pri amerických prezidentoch. Ich voliči

v týchto dňoch sledujú nielen ceny v obchodoch, ale aj to, kto sa stane ďalším prvým mužom USA. Rozdiel od čias Washingtona je iba v tom, že republikáni ako správni konzervatívci viac dbali na dodržiavanie starých tradícií a náboženských zvyklostí a demokрати, ktorí mali medzi sebou prisťahovalcov, Židov, voľnomyšlienkarov, skeptikov... tých tzv. „strana morálky“ nepriťahovala. Dokonca dovoľovali svojim voličom nechodiť až tak často do kostola a mohli počas sviatkov a pôstov popíjať aj whisky alebo pivo...

No a nám, prísne vzaté, je tiež dosť jedno, kto bude štyridsiaty piaty prezident Spojených štátov. Pre nás je najdôležitejšie, aby nehrmotal zbraňami a neriešil svetové konflikty ako mäsiar s vyhrnutými rukávmi. Jedno však máme s Američanmi spoločné – ešte sa nestalo, aby na presidentský stolec v USA zasadol človek, ktorý by bol skutočným prezidentom všetkých občanov.

Na vine radikalizácie časti mládeže sú údajne učebnice dejepisu A čo mravný rozvrat spoločnosti?

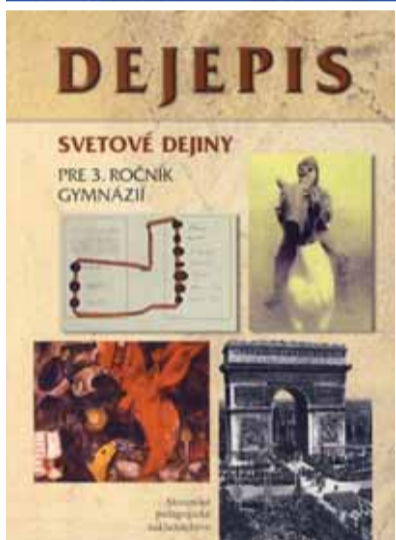
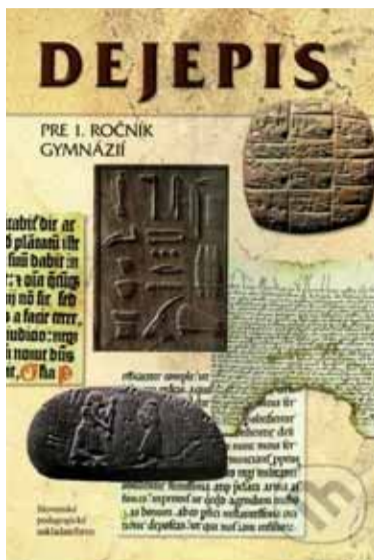
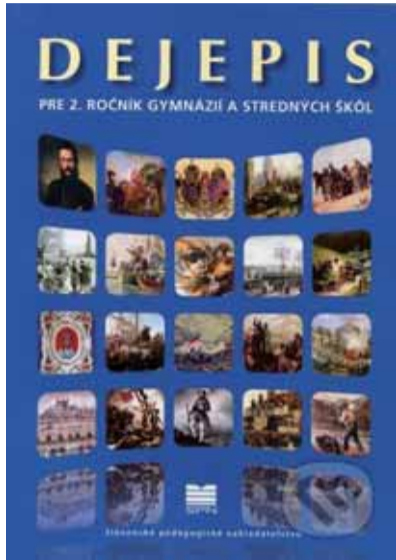
Peter MULÍK, PhD., tajomník Historického odboru Matice slovenskej

V Skalci sa 11. – 13. mája 2016 uskutočnil 15. zjazd Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied. Hneď prvý deň prijal Vyhlásenie SHS k situácii spoločenských a humanitných vied a vyučovania dejepisu, v ktorom sa žiada zmeniť proces schvaľovania pri vydávaní učebníc dejepisu. Táto zmena môže vyradiť niektoré učebnice, ktoré napísali a posudzovali členovia Historického odboru Matice slovenskej.

Historický odbor Matice slovenskej sa aj v tejto súvislosti obrátil 10. mája 2016 listom na ministra školstva prof. Ing. Petra Plavčana, PhD. Urobil to vzhľadom na širokú mediálnu diskusiu o učebniciach dejepisu a o ich úlohe vo výučbe, formovaní názorov študentov a ich spoločenskej akceptácii. Historický odbor Matice slovenskej, ktorá je zo zákona povinná spolupracovať na tvorbe a posudzovaní učebníc, sa zaoberal aktuálnou situáciou a prijal Vyhlásenie Historického odboru Matice slovenskej k učebniciam dejepisu.

■ NESPRÁVNE ZÁVERY

Vo Vyhlásení Historického odboru Matice slovenskej k učebniciam dejepisu sa okrem iného píše: „Po parlamentných voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky 5. marca 2016 sa objavili v médiách útoky, podľa ktorých učebnice dejepisu prispeli k tomu, že sa extrémna pravica dostala do parlamentu. Väčšinou vychádzali z nesprávnej analýzy vzniknutej spoločenskej situácie a príčin extrémizmu. Odvolávajú sa na anonymných učiteľov dejepisu sa hľadali argumenty, prečo by tieto učebnice nemali byť vhodné. Nijaký relevantný argument sa však nenašiel. Uvádžali sa marginálne a nepravdivé tvrdenia, všeobecne sa písalo o nesúhlase niekoľkých učiteľov a o údajnom ‚zjemňovaní tragédie druhej svetovej vojny‘ a ‚očisťovaní osoby

prezidenta fašistického vojnového štátu Jozefa Tisa.“

■ NEVIŇME UČEBNICE

„Prísny schvaľovací systém tvorby učebníc dejepisu oddeľuje autorský a vydavateľský konkurz. (...) Učebnice dejepisu boli pripravené tímom odborníkov, ktorí už dlhé roky pracujú vo svojom odbore a prešli celým procesom schvaľovania. (...) Príčinou radikalizácie časti dnešnej mladej generácie nie sú používané učebnice dejepisu, ale celkový mravný a sociálny rozvrat spoločnosti, zvlášť jej politických elít, ako aj dlhodobé neriešenie základných problémov slovenskej spoločnosti. (...) Historický odbor Matice slovenskej, ktorý sústreďuje vyše sto členov, medzi nimi aj viacerých učiteľov dejepisu a vysokoškolských pedagógov, považuje súčasné učebnice dejepisu za kvalitné, objektívne a spĺňajúce všetky požadované odborné kritériá. Doterajší systém schvaľovania učebníc dejepisu nie je dokonalý, ale primeraný na to, aby zabezpečil ich kvalitu, objektivitu a vyváženosť. Nesúhlasíme s vytváraním mediálneho nátlaku zo strany konkrétnych skupín, usilujúcich sa o určitý druh cenzúry pri tvorbe učebníc dejepisu.“

■ DEJEPIS BEZ TLAKOV

Veríme, že našu iniciatívu prijme minister školstva ako seriózný záujem o zachovanie kvalitnej výučby dejepisu. V tejto súvislosti sa opäť prihovráme za zvýšenie dotácie dejepisu aspoň na dve hodiny týždenne, a to na všetkých stredných školách. Objektívne formovanie historického vedomia národa si vyžaduje, aby sa dejepis vyučoval bez akýchkoľvek politických tlakov a nepodliehal náhodným nárazovým kampaniam, ale študentom zrozumiteľne predkladal informácie a pochopenie súvislostí z pohľadu slovenského národa, ktorý je hlavným subjektom slovenských dejín.

JAZYK A DORozUMIEVANIE

Pribúdanie dopravných prostriedkov si žiada budovať aj vhodné cesty. Po autostrádach a rýchlostných komunikáciách sa presúva stále viac veľkých a silných áut. Ich vodiči a posádky sa usilujú rýchlo a väčšina z nich aj bezpečne dosiahnuť svoj cieľ. Na cestných dopravných tepnách však v poslednom období pribúdajú vozidlá, ktoré počas jazdy nečakane, prudkým, riskantným brzdením znižujú rýchlosť. Vodiči za nimi sa musia neraz pohotovo prispôbovať ich počínaniu.

Vybrzd'ovač na našich cestách

Na našich cestách v úvodných paragrafoch zákona o cestnej premávke sa okrem iného vymedzujú aj dve činnosti, ktoré má vodič zakázané vykonávať. Nesmie prekážať v jazde rýchlejšie idúcim vozidlám a obmedzovať plynulosť premávky a nesmie náhle znížiť rýchlosť jazdy alebo zastaviť, ak si to nevyžaduje bezpečnosť cestnej premávky. V praxi sú oba zákazy porušované stále častejšie. Agresivita, pocit dôležitosti či potreba predvážať sa vzrastá, ak si „spomalovač“ všimne, že nás rozčúľil alebo že zachytá vami jeho počiny webovou kamerou. Vďaka videozáznamom pribúdajú na internete rozhorčené prejavy a píše sa o nich v elektronických médiách. Svedčia o tom, že zvládnuť takéto kolízne situácie sa zvyčajne darí s námahou a s veľkým šťastím.

Na označenie vodiča, ktorý bez dôvodu spomaluje, znepríjemňuje ostatným plynulú jazdu, dnes nejestvuje pomenovanie, ktoré by sa už uhniedlo v niektorom slovníku. Na internetových stránkach sa však stretávame s príspevkami, ktorých autori obvykle majú skúsenosti s uvedeným počínaním. V ich textoch sa objavuje zaujímavý novotvar vybrzd'ovač: Vybrzd'ovač chcel vyučovať a dostal ranu zo zadu! Vybrzd'ovač spôsobil nehodu a ušiel. Vybrzd'ovač z českej diaľnice dostal šesť rokov. Nazrime na jeho podobu a uplatnenie cez jazykový prizor.

Východiskom na vznik nášho slova sa stalo sloveso brzdiť, t. j. uvádzaním brzdiaceho zariadenia do činnosti spomalovať rýchlosť pohybu. Zmenou tvaru slovesa, ktorý poukazuje na opakovanú činnosť, a pridaním predpony od- vzniklo napr. aj pomenovanie odbrzd'ovač. Označuje technické zariadenie na reguláciu pohybu, ktoré odľahčuje prítlačnú silu čelusti brzdy súčasne so zapnutím hnacieho motora žeriavu, dopravníka a pod. Toto slovo funguje v odbornom dorozumievaní ako strojársky termín.

Pomenovanie vybrzd'ovač má trochu iný vývin. Slovesná predpona vy- vyjadruje pohyb alebo smerovanie deja smerom navonok, odtienky slovesného deja; znamená však aj čosi dôkladne, dosýta naplniť. Ku koncovému vymedzeniu sa viažu príklady vyobjímať, vystíkať, vycifrovať. Analogicky vybrzd'ovať – vybrzd'ovať znamená opakované, viacsobne vykonávať, resp. vykonať brzdenie, spomalenie rýchlosti a brzdením ovplyvňovať aj okolie. Osoba za volantom auta vykonávajúca takúto činnosť môže nie byť pomenovanie vybrzd'ovač (ako vykladač, vyrovnávač, vykreslovač). Je významovo priezračné, nateraz zriedkavejším výskytom sa viaže na neoficiálne dorozumievanie s ambíciami fungovať na verejnosti. Nadobudlo štýlistický priznak hovornosti. Nehlási sa teda k terminovaniu, ani k skupinovému vyjadrovaniu (slangu).

Vladimír PATRÁŠ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie,
Filozofická fakulta UMB v Banskej
Bystrici

Zločinecký komunistický režim doputoval na Slovensko zo západu Náš povojnový víťaz: demokracia

Ján ČOMAJ – Foto: archiv

Napriek tomu, že pred sedemdesiatimi rokmi – na jar v roku 1946 – získali slovenské demokratické sily absolútnu väčšinu hlasov vo vtedy konaných voľbách, aj na Slovensku sa začala plazivá boľševizácia. Boli sme totiž súčasťou jedného štátu – a v Česku sa víťazmi volieb stali komunisti. Predohra budúceho „Víťazného februára“, ako vládný puč s kulisami ozbrojených milicionárov nazvala KSČ, sa mohla začať.

Paradoxne, vláda komunistov neprišla na Slovensko ako politický import víťaza druhej svetovej vojny, teda z Východu – zo Sovietskeho zväzu, ale z Česka.

■ PRAŽSKÝ DIKTÁT

Majme na mysli, že v tom čase sme boli jednotným a silne centralizovaným štátom. Na sľuby o autonómii aj na Košický vládný program, ktorý Slovákom garantoval samosprávu v širokom okruhu pôsobnosti, sa už zabudlo. Presne tak ako po prvej svetovej vojne na Pittsburskú a Clevelandskú dohodu. Pravda, ak by aj neboli po vojne v českých krajoch vyhrali komunisti, tzv. sovietski poradcovia – poväčšine vysokí dôstojníci tajnej polície NKVD (Narodnyj komitet vnutrennych del) – boli by tu nastolili kremľský režim tak či tak. Víťazstvo komunistov v Čechách, nástup komunistov do čela vlády s už málokedy triezvym Klementom Gottwaldom im to však uľahčili. Navyše sa pred svetom náš politický vývoj javil ako slobodné rozhodnutie „československého ľudu“.

■ PRVÉ A POSLEDNÉ

Prvé naše povojnové voľby boli aj poslednými, v ktorých sa aspoň vytváralo zdanie slobody a po sčítaní hlasov aj demokratického vytvorenia pluralitnej vlády. Ďalších vyše štyridsať rokov už vládnucej strane na

vizáži málo záležalo: bezmocné politické straničky nemo poslúchali komunistov na pôde tzv. Národného frontu – ten vytváral kandidátky, vopred pripravené v politbyre komunistickej strany vo všetkých nasledujúcich voľbách. A atmosféra strachu bola garanciou, že sa na voľbách zúčastní 99,7 percenta voličov a takmer všetci budú hlasovať za jednotnú kandidátku Národného frontu, teda za komunistov.

Obyčajný ľudský strach bol garanciou pokojného vládnutia demagógie až do obrodzujúceho ovzdušia šesťdesiatych rokov, ale v princípe aj vtedy, aj ďalších dvadsať rokov.

■ BEZPRÁVNA TRETINA

Pri bližšom pohľade však zistíme, že ani tie prvé povojnové voľby neboli skutočne demokratické. Asi tretine riadnych občanov ČSR úradne protizákonne odobrali hlasovacie právo. Išlo o voličov maďarskej a nemeckej národnosti a o občanov podozrievaných z kolaborantstva s fašizmom

počas druhej svetovej vojny. Tesne pred voľbami príslušníci Zboru národ-

Volebná agitácia komunistickej strany na jar v roku 1946 na Slovensku neuspela.

nej bezpečnosti navyše zatýkali tzv. čiernych obchodníkov, predávajúcich pod rukou nedostatkový tovar, a pod rúškom toho často zavreli aj vplyvné osobnosti nekomunistického odboja, len aby oslabili predpokladané víťazstvo demokratických síl. Treba povedať, že komunisti si hneď po skončení vojny vybudovali silné pozície

vo vedení ZNB a ŠtB najmä z radov bývalých partizánov. Povrávalo sa, že povedzme v Klenovci si predseda miestneho národného výboru (teda starosta) jedného rána zvolal všetkých mladých mužov, čo boli v povstaní – tí z horného konca išli k ŠtB, z dolného k žandárom.

■ PREKVAPUJÚCI VÝSLEDOK

Napriek všetkému, čo komunistická strana pred voľbami na Slovensku vykonala, výsledky boli jasné: Demokratická strana na Slovensku získala v roku 1946 vo voľbách šesťdesiatdva percent (!) hlasov, komunisti tridsať percent a dve menšie strany – Strana slobody a Strana práce, dovedna asi osem percent. V Čechách však jasne zvíťazila KSČ – získala 43,2 percenta a navyše sociálna demokracia, ktorú komunisti onedlho pohltili, mala pätnásť percent voličov. K prevahe komunistických poslancov v parlamente pomohol aj čudný volebný systém – v Národnom zhromaždení mala „Země Česká“ stopäťdesiat poslancov, „Země Moravskoslezská“ osemdesiatjeden poslancov a Slovensko iba šesťdesiatdeväť mandátov.

Napriek tvrdším sociálnym podmienkam v časoch prvej republiky, napriek SNP, v ktorom svoju úlohu zohrala istotne aj ilegálna komunistická strana, Slováci sa boľševizmu báli.

Dobre si je to niekedy pripomenúť. A dobre je to pripomenúť aj našim susedom.

DEPEŠE

• V týchto dňoch dosahuje bratislavské letisko svoj absolútny doterajší rekord – začína mať pravidelné linkové spojenie s tridsiatimi letiskami v dvadsiatich deviatich mestách na svete (do Bruselu okrem doterajšieho Charleroi a už aj s centrálnym letiskom). Na pravidelných linkách budú premávať stroje leteckých spoločností Ryanair, České aerolinie, Pobeda, Flydubai a Wizz Air. Pribudli napríklad pravidelné spoje do Berlína, Manchestra, Skopje, Grécka a i. Ďalších osem destinácií bude sezónne pravidelných, takže na niektoré dovolenkové miesta môže návštevník letieť sám aj mimo charterových letov cestovných kancelárií – napríklad do čiernohorskej Podgorice, Salalahu v Ománe alebo na Pafos v Grécku. Je našou hanbou, že medzi leteckými spoločnosťami nie je ani jedna slovenská...

Jarné správy

• V Trenčianskom kraji už trochu pocítili, že platy pomaly rastú: za desať rokov sa tu príjmy obyvateľstva zvýšili takmer o dve tretiny, presnejšie o šesťdesiatdva percent, z toho najviac v posledných troch rokoch – na osemdvanásť eur mesačne v hrubom. Pravda, priemer neznamená strednú výšku mzdy. Väčšina ľudí o takejto výplate môže len snívať a navyše po zdanení a nevyhnutných platiach veľa v peňaženke aj tak nezostane... Trend je však povzbudivý. Kraj sa týmto zaradil na druhé miesto za Bratislavou, kým v roku 2005 bol až na piatej priečke.

• Ešte jedna príjemná správa z Trenčína: spoločnosť HS Tec, ktorá doteraz pracovala v prenajatých priestoroch, odkúpila dvanásťtisíc štvorcových metrov mestských pozemkov (za 346 500 eur), na ktorých postaví prevádzkové, administratívne a skladové objekty a parkovisko a k jej doterajším sto šesťdesiatim pracovníkom pribudne najmenej štyridsať nových. Už v júni v trenčianskom priemyselnom parku začne s výrobou aj japonská spoločnosť Akebono. Do konca roka by tak malo v tomto areáli pracovať asi tisíc ľudí. Chýbajú tam však, ako aj inde, naše firmy...

• Odborári v žilinskej automobilke sú v rokovaní s vedením vcelku úspešní. KIA nanovo upravuje mzdy a výhody svojim zamestnancom: do práce zo širokého okolia pracovníkov zväzu a rozváža tridsaťdva autobusov. Dvesto sedemdesiatim zamestnancom vyplatili podporu na bývanie – spolu asi štyristotisíc eur, po odpracovaní jedného roka majú zamestnanci nárok na variabilnú zložku: letný bonus vo výške päťdesiatich piatich percent zo základnej hrubej mzdy, vianočný vo výške päťdesiatich až osemdesiatich percent a štvrťročné tridsaťpercentné prémie. Okrem príspevkov na stravu vypláca KIA aj svadobné a novorodenecké – pri 113 sobášoch a 223 novorodencoch vyplatili vlani dovedna vyše osemdesiatitisíc – asi dvesto eur na jednu oslavu. Neveľa, ale poteší.

(jč)

Zazvoní našim lesným studničkám – oázam osvieženia – umieračik?
Dunajka ešte zurčí, ale mnohé pramene vyschli

Text a foto: Ladislav MALÁK

Pred dvanástimi rokmi som s veľkou úľavou zanechal náročnú novinársku robotu. Jasalo moje telo i duša, lebo bolo jasné, kde sa vracajú. Eufória, že ako dôchodca sa môžem vrátiť do sveta detstva a chlapčenia – do sveta lesa a prírody – bola veľká. Ved' som mohol byť opäť na miestach, kde mi ako desaťročnému chlapcovi orešnice nalietali nad hlavu a šriekajúc bránili úrodu lieskových oreškov, z ktorých som si chcel natrhať aj ja, alebo kde ma naháňala veľká užovka a zahryzla sa mi do lýtka mysliac si, že som kúsok na prehltnutie.

Každá lesná studnička je pre turistu vítaná možnosť osvieženia.

Prameň Kijara je blízko obce, záujem o jeho chutnú vodu je veľký.

Áno, vrátil som sa tam, kde ma ťahalo srdce, a rozhliadajúc sa okolo pri turistických potulkách v „domácom“ teritóriu – vo východnej časti Slovenského Rudohoria, ale aj inde na Slovensku, mi chýbalo viac lesných studničiek. Z detstva sa pamätám, že aj v chatári našej horskej obce Opátka, pod masívom Kojšovskej hole, ich bolo v každej doline niekoľko. Najmä v letných horúčavách sa pri nich osviežovali pocestní, drevorubači, furmani, lesné robotníčky i pastieri. Vodou zvedenou do dlhých drevených žlabov sa napájali kravy, kone, voly, ovce i lesná zver. Mnohé studničky – oázy osvieženia – však postupne zanikli, zapadalo ich listie, zarástli burinou, žliabky zhnil, pastviny osireli, tiež zarástli. Zdravú vodu akoby nikomu nebolo treba. Turisti si nesú v plecniaku v termoske čaj, kávu alebo malinovku – vodu zafarbenú chemikáliami. A mladí kráčajú do hôr s batohmi ovešanými veľkými fľašami koly.

■ ČÍRY PRAMIENOK

S mojou „vibrantovou“ kamarátkou sme si hneď na začiatku prvej jari povedali, že nedobý trend hasenia smädu trochu zmeníme, že aspoň na trasách, kde chodíme najčastejšie, studničky obnovíme a pri výveroch urobíme nové. Odvtedy vždy

berieme so sebou ľahkú motýčku a len čo zbadáme vo svahu mokrinu, už kopeme. Verte-neverte, je to úžasný pocit vidieť, ako sa z dreveného žliabka či z plastovej rúrky, ktorú do prameňa osadíme, rinie pramienok iskrivo čistej vody. Ešte úžasnejšie je, keď po krátkom čakaní, kým sa celkom vyčistí, môžeme degustovať jej chuť. A vždy sa nám zdá, že je opäť chutnejšia ako tá predchádzajúca.

■ PRAMENE HASNÚ...

Takto sme doteraz „oživilí“ nemalo lesných prameňov: Košariská, Ťuboč, Kijara, Opačka, Dyľovka, Jenigarova lúčka, Dunajka, Rumanová a viaceré ďalšie. Na túry teraz chodievame z domu s prázdnyimi fľašami, „tankujeme“ až v lese. A vodu si vždy nosíme aj domov. Za ten čas sme sa s našimi studničkami tuho zbratili. Šantivé nahlenie sa iskrivo čistej vody dolu žliabkom do fľaše je vždy príslubom uhasenia smädu a doma lahodného čaju či kávy. Pramenitá voda nám tiež výrazne zlepšila aj celkovú zdravie.

Našu radosť však celý lanský rok, ale už aj predtým, čoraz mocnejšie obostierala neistota, rásť smútok – viacerým prameňom začala ubúdať výdatnosť, ba jeden – Jenigarova lúčka – celkom vyschol. Usudzujeme, že

príčinou, prečo pramene hasnú, môže byť najskôr menej zrážok, ktoré už viac rokov v Slovenskom Rudohorí i na mnohých miestach stredného a východného Slovenska zaznamenávajú hydrologovia i meteorológovia. Pitná voda chýbala vlani v jeseňi vo viacerých obciach Horehronia. Studnička prameňa Hrona nad Telgártom tiež mlela z posledného. A rieka Hnilec, vyvierajúca na juhovýchodnej strane Kráľovej hole, tiekla Zadnou dolinou po celý vlaňajší rok ako malý potôčik – žabám po oči.

Viac rokov slabnúca výdatnosť spodnej vody vo viacerých oblastiach Slovenska môže byť dôsledkom zhoršujúcej sa ekologickej situácie v strednej Európe. Milióny áut na cestách, tisíce lietadiel vo vzduchu, elektrárne na fosilné palivá i priemyselné fabriky poškodzujú ovzdušie a narúšajú cirkuláciu a kompaktnosť dažďových mrakov. Menej prší, menej sneží, hydrometeorológovia usudzujú, že stredná Európa vysychá...

■ PRAXOU LESNÍKA

Keďže som vyštudoval lesníctvo, problém poklesu výdatnosti studničiek evidujem tiež v lesoch. Lesné porasty aj v okolí našej obce, dlhé roky za socializmu atakované exhalátmi z neďalekých krompaš-

ských Kovohút, vyzerajú síce už sviežo zelené, no ešte stále nie sú v prijateľnej zdravotnej kondícii. A tak sú menej odolné voči silným vetrom, námraze i podkôrovému hmyzu. Mnohé stromy sa nedožijú vyššieho veku. Takto preriedený les zachytí korunami stromov menej dažďa a menej ho koreňmi zvedie do podzemia. Veľa dažďa odtečie dolu svahmi s deštruktívnym eróznym účinkom. Preto aj úsilie lesníkov ozdraviť horu, čo ako obetavé, nemusí priniesť vždy uspokojivé výsledky. A tým, že v posledných rokoch na Slovensku i v celej strednej Európe menej prší, kruh problémov aj s lesmi sa uzatvára a stáva sa neriešiteľným – samotný nedostatok zrážok a nadmerné letné horúčavy ich výrazne poškodzujú – niekde už hynú celé, najmä južne exponované lesné stráne.

■ CHŮTKY SUSEDOV

A vo chvíľach, keď sa začíname báť o svoje vysychajúce studničky, nad našou krajinou sa hrčia nové, žiaľ, nie dažďové mrákovy, silnejšie úklady uchmatnúť nám poklad z najzáčajnejších – našu pitnú vodu. Nie je to pekne, nepáči sa mi to, lebo to chce urobiť náš sused, pokrvný slovenský brat, Poliak. Dobré, že sme hneď v strehu, lebo sme s ním už zažili viaceré sklamania. Spomeňme len príbeh s posypovou soľou v potravinách. Nevýdaná chamtivosť – prevrtať sa popod riekku a potrubím si prisvojiť cudzie. Hoci na základe verdiktu európskeho súdu... Nasilu. Och, kde kráčaš, človek? Asi do temného kúta izbice zla odieť si kabanicu zvlčilosti a zopnúť si ju opaskom sebestva: tú vodu zo susedstva musím mať!

Teraz nám prichodí tŕpnúť, aký ortiel nad našou vodou v Štrasburgu vynesú. Lebo na malého a slabého si zavše kdekto dovolí.

S mojou spoločníčkou na našich túrach k prameňom sa napriek všetkému nijakovsky nechystáme padnúť na dno bezradnosti. Lebo ešte pri viacerých našich studničkách žblnkot vody ďaleko prehlušuje vzdialené tóny hudobnej skladby Ravelovho Bolera, symbolizujúcej umieranie. Naberáme do fliaš živej, zdravej pramenitej vody a nosíme ju domov.

A príslubom sú aj výdatnejšie zrážky v priebehu uplynulých dní. Bárs by aspoň o niečo znížili viacročný výrazný vlahový deficit v našej krajine.

vali viackrát zopakovať... Stovky žurnalistov a filmárov sa vtedy pochvalne vyjadrovali o spojení, bez ktorého by fašizmus nebolo možné poraziť. A čo zanedlho zostalo z tohto spojenectva? Dve obrovské armády, ktoré na seba stále vycierajú zuby pri každej príležitosti.

Nemusíme mať politické ani vojenské vzdelanie, aby sme chápali, že dnes zasa stojíme pred rovnakým nebezpečenstvom pre svet, akým bol fašizmus. Je ním terorizmus a radikálny islamizmus. Bez znovuzrodenia spojenectva medzi veľmocami nebude možné tohto nepriateľa poraziť. Bude iba naberat' na sile, ak sa veľmoci neprestanú medzi sebou klbiť. Ak sa to svetu nepodarí, zakrátko tu máme inú civilizáciu s inými mravmi a zvyklosťami. Aj memoáre vojvodcov by pre nás mohli byť poučením, ako sa takéto spojenectvá uzatvárajú a upevňujú. Ak sa dokázali dohodnúť Montgomery a Eisenhower so Žukovom a Stalinom s Rooseveltom a Churchillom v boji proti fašizmu, mali by to dokázať aj súčasní najmocnejší muži vo svete.

povýšeníach a vyznamenaniach. Preto aj siahame po memoároch maršalov a generálov. Chceme sa priamo od nich dozvedieť, čo ich viedlo, že s ťakou ľahkosťou rozhodovali o životoch ľudí na frontoch i mimo nich. Robíme tak aj preto, lebo „história sa opakuje“ a aj dnes zomierajú ľudia

hrud“ na to, aby sa mu na ňu vošli všetky medaily a vojenské vyznamenania. Spomína v nich na pamätne stretnutie so Žukovom v nemeckom Frankfurte. Ruský maršal jemu a Eisenhowerovi na ňom odovzdal od Stalina vysoké štátne vyznamenania, aké do tých čias Rusi neude-

Čo nebolo v memoároch

Rudolf SLEZÁK

na rozkaz iných politikov a generálov. Príklady: Líbya, Irak, Afganistan, Sýria, Ukrajina... A generálske zásluhy sa znova merajú rozlohou obsadených území, vojnovou i materiálnou korisťou, počtom zabitých alebo zajatých protivníkov. Kedy, ak nie pri príležitosti konca druhej svetovej vojny by sme mali na to poukazať?

Zalistoval som si v Pamätiach poľného maršala Montgomeryho, ktorý tiež mal „malú

lili nijakému cudzincovi – veľkú päťcipu hviezdou osadenú rubínmi a briliantmi. Na počesť tohto aktu lietalo nad mestom tisíc-sedemsto lietadiel a pocty od generalissima sa ušli aj dvadsiatim štyrom ďalším dôstojníkom z najvyššieho britského a amerického velenia. Západní spojenci na oplátku pripravili pre Rusov zaujímavý program. Vystúpila v ňom černošská tanečná skupina – hore bez. Niektoré časti programu si vrah sovietí nechá-

Hodnotenie umeleckých diel sa v ostatnom čase zneužíva na propagandu

Škaredé, vulgárne či strašidelné

Alexander GOCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Keď sa do povinného čítania dostala kniha Petra Pišťanka a Dušana Taragela Sekerou a nožom, vyvolalo to ex post rozruch, keď sa časť učiteľov, a to nielen z cirkevných škôl, postavila proti zaradeniu tejto knihy do okruhu literatúry, ktorá by mala našim stredoškólakom sprítomňovať naše a svetové literárne dedičstvo. Keď župan Banskobystrického samosprávneho kraja prerušil predstavenie divadelnej hry breznianskych ochotníkov, tiež sa strhla mediálna búrka. Zdá sa, že umenie je čoraz vďačnejším prostriedkom na politikárčenie a s tým spojené intrigy.

Po novembri 1989 všetci vtedy tvoriví ľudia verili, že časy, keď po nevhodnej poviedke, básni, pesničke či výtvarnom diele nasledovali viac či menej sofistikované postihy, sú preč. Očakávali však nielen slobodu tvorby, ale aj slobodu názoru. No a samozrejme spoločenský konsenzus, ktorý by to všetko držal v zmysluplnom celku.

■ **ÚSKALIA POVINNÉHO ČÍTANIA**
Spomínaná kniha P. Pišťanka a D. Taragela nikdy nemala lepšiu reklamu ako v uplynulých týždňoch, keď ju „ktosi“ zaradil do povinného čítania pre stredoškólakov a vzápätí sa objavila petícia na jej vyradenie z tohto zoznamu. Musím na tomto mieste povedať, že v druhej polovici deväťdesiatych rokov som spolupracoval s vydavateľstvom Ars Litera, ktoré si danú knihu u autorov objednalo, no pre intrigy istého mocného podnikateľa, dnes spájaného najmä s Národným futbalovým štadiónom, zaniklo skôr, ako ju stihlo vydať. Tvorcovia aj vydavateľ vtedy vnímali rukopis ako zbierku provo-

katívnych, satirických a občas blasfemických poviedok, ktorých tvorcovia si uťahovali zo šablónovitých diel takzvaného socialistického realizmu. Podať ich mladému čitateľovi bez dobového kontextu je (prítiahnuté za vlny) asi to isté, ako mu ponúknuť Sionské protokoly bez vysvetľujúcich poznámok na čiu objednávku a ako vznikli. Potom k cynizmu komerčnými médiami programovo vedená

generácia skutočne vezme za svoj názor, že sex je len taká kratochvíľa a dospeli, ktorí ju občas vykonávajú, sú trápni.

■ NÁHUBOK KOREKTNOSTI

Ďalším mediálne mimoriadne živým prípadom bola kauza, keď župan Banskobystrického samosprávneho kraja Marián Kotleba, teraz už aj poslanec nášho zákonodarného zhro-

maždenia, zastavil predstavenie hry Miloša Nikoliča Kováči v podaní Divadelného súboru Jána Chalupku z Brezna. Dôvodom boli v hre použité vulgárne výrazy. Podľa hovorkyne BBSK: „Frekvencia týchto výrazov sa stupňovala až do stavu, keď sa začalo hovoriť o ‚srbských hovnách‘ a ‚slovanských lajnách‘. Iste, bolo to nešťastné, neštandardné a určite nedemokratické riešenie. Objednávateľ má vedieť, či si objednal detskú besiedku, alebo striptíz. Mediálne orgie proti menovanému to však rozpútalo spoľahlivo. Ktovie, ako by však dopadol autor, ktorý by dej svojej hry situoval do Nemecka tridsiatych rokov a hojne tam citoval materiály z vtedajších novín Der Stürmer, vrátane ich motto v záhľavi: Die Juden sind unser Unglück! (Židia sú naše nešťastie). Hra by jednoducho neuzrela, pre každý prípad, svetlo javiskových reflektorov.“

■ VNUCOVANIE VKUSU

Anonymný bloger to na internete okomentoval nasledovne: „Problém je v tom, že ‚sniečkári‘ a kvázi humanisti nám vnucujú, aby sa nám, väčšine, páčilo to, čo sa páči im. Inak zanedbateľná, v demokracii mikroskopická skupina narazila. Narazila na našu slobodu. Kotleba bol prvý, kto ako politik na Slovensku verejne povedal, že na Srbov a Slovanov sa tak trápne nadávať nebude. Ak tu je tá demokracia, tak nech nám nikto nezakazuje nadávať na iné národy pod hrozbou väzenia...“ Koniec citátu.

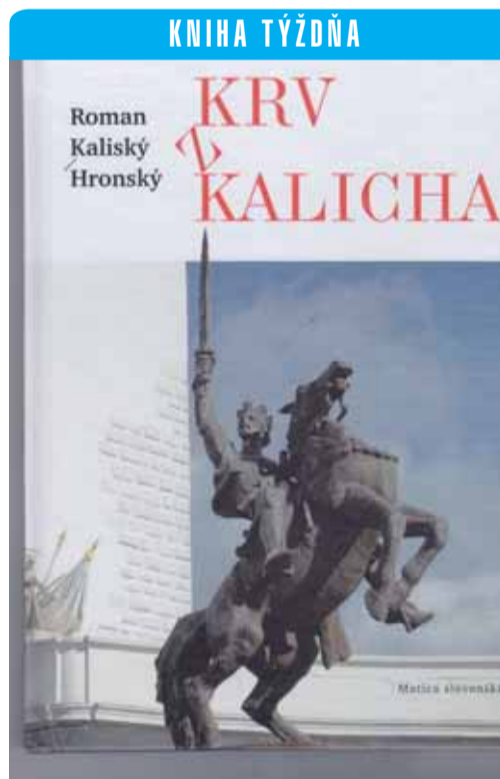
Maccocha zabije nevlastného syna, nechá ho zjesť otcovi a zo zasadených kostí vyrastie krik, na

tom sedí vtáčik, ktorý potom zhozeným kameňom zabije macochu. Televízny horor z dvadsiateho prvého storočia? Nie. Jedna z Dobšinského rozprávok. Pôvodné príbehy, ktoré autor zozbieral, nie sú práve to, čo by ste chceli hovoriť svojim deťom pred spaním. Ale to Dobšinský ani nechcel. Milan Rúfus raz povedal, že rozprávka nevznikla preto, aby sa ňou uspávali deti, ale preto, aby prebúdala dospelých. Dobšinský teda nechal v rozprávkach aj množstvo nie práve najveselších motívov.

„Bez hororových scén by nemožila rozprávka existovať. Preto ju štúrovci ani Dobšinský nikdy neadresovali deťom.“ A sme zasa pri jadre veci. Umenie môže byť nežné, útočné, tajomné i vulgárne, pokiaľ si to tvorca ako spôsob vyjadrenia zvolí a vie svoj zámer pretaviť do originálneho a umelecky nosného výsledku. Lenže používať umenie ako zámienu na politikárčenie je úbohé. Toľko proklamovaná sexuálna výchova pomaly už od prvého stupňa vzdelávania by mala byť prednostne nahradená výchovou mediálnou. Lebo ako píše Doris Lessingová v knihe Zlaté poznámky: „V ideálnom prípade by sme mali každé dieťa vo veku školskej dochádzky opakovane počuť približne v tom zmysle: Prechádzaš procesom indoktrinácie. Zatiaľ sa nám nepodarilo vypracovať systém vzdelávania, ktorý by nebol systémom indoktrinácie... Tých z vás, ktorí budú odolnejší a individualistickejšie založení ako ostatní, požiadame, aby odišli a budú sa vzdelávať sami.“

Poézia hľadania a nachádzania

Roman Kaliský-Hronský: Krv z kalicha, Vydavateľstvo MS, 2016

V slovenskej literatúre sa pomerne často stáva, že sa básnik časom preorientuje na prózu. Menej častý je jav, keď sa prozaik začne venovať básňam. No v prípade Romana KALISKÉHO-HRONSKÉHO možno hovoriť dokonca o dvojnásobnej výnimčnosti. Veľká väčšina ľudí ho totiž vníma najmä ako publicistu, ktorý v ostatnom desaťročí vstúpil aj do prozaických vôd. Jeho najnovšia zbierka básní a piesňových textov však dokazuje, že sa s istotou pohybuje aj v poetických vodách.

Básnická zbierka Krv z kalicha sa nesie v dvoch rovinách. Jednou je voľný, úsporný verš a druhou polohou sú básne viazané viac či menej striktnými rýmami. Pevné rýmové štruktúry – a treba konštatovať, že presné – sa vyskytujú v niekoľkých básňach, ktorých opakujúci sa veršový refrén ukazuje na to, že ide o piesňové texty zhudobnené samotným autorom. Tematicky autor sa pohybuje v rovine ľudského osudu, v tej odvekej úsečke tvoriacej základ každej poézie, ktorej krajné body sú láska a smrť. „Milovať znamená / dávať sa celý / Zbaviť sa celý / a mreží samoty / Zahodiť kľúče od okov...“, píše autor svoju definíciu ľúbostného citu, no v inej básni mrazivo konštatuje: „Smrť sa si berie všetko z nás iba raz / často i tam kde niet prečo a z čoho. Viacero básní má v sebe skrytú skepsu nad márnosťou a pomínutelnosťou ľudského úsilia, no autor sem-tam ako keby nenápadne figliarsky žmurkol na čitateľa s myšlienkou: neberme ten život až tak zúfalo vážne. Najmä básne venované láske a vzťahu ako podmienke plného života patria medzi tie poetické texty, ktoré spoľahlivo zarezonujú rovnako u čitateľa znalého poézie a tak isto napríklad u mladej stredoškólacky. V tomto vidím silnú devízu zbierky Krv z kalicha a zároveň prisľub, že táto kniha nebola len malým poetickým vybočením Romana Kaliského Hronského.

(mab)

NEKROLÓG

Sú výtvarníci, v dielach ktorých sa pravidelne objavuje humor – či už hravý a rozšanturý, alebo ironický s jemným nádyhom absurdity. Vo vzácných prípadoch sa stáva, že aj tvorca takýchto diel je v spoločnosti priateľov a známych nositeľom dobrej nálady, nevyčerpateľnou studnicou bláznivých nápadov. Medzi takých výtvarníkov patrili aj Dušan POLAKOVIČ.

Za výtvarníkom s iskrou humoru

Dušan Polakovič sa narodil 1. októbra 1950 v Bratislave, kde absolvoval aj Strednú školu umeleckého priemyslu. V rokoch 1970 až 1972 študoval na Akadémii krásnych umení vo Varšave a v štúdiu pokračoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, ktorú ukončil v roku 1976. Priaznivou zhodou okolností ju absolvoval na oddelení ilustrácie a knižnej tvorby, kde bol jeho profesorom už vtedy známy a uznávaný Albin Brunovský. Od samého začiatku svojej profesionálnej dráhy bol vyhľadávaným ilustrátorom kníh, ktorých mal na svojom konte niekoľko desiatok. Uznávanie odbornej i laickej verejnosti si však vyslúžil aj svojou grafickou tvorbou. Vo svojich grafických listoch rozohrával magické, košaté príbehy, plné miestami až surrealistickej fantázie. Osobitným znakom jeho tvorby bola prítomnosť humoru. Láskaovo neláskavého, tragikomického, občas satirického či ironického. V jednom rozhovore Dušan Polakovič povedal: „Mne je blízky svet, ktorý stojí na báze humoru. Nachádzam ho v realite a kreslím si ho.“ Iste práve preto bol ďalším pólom jeho tvorby kreslený humor a karikatúra, za ktoré získal niekoľko domácich i zahraničných ocenení. Nezameniteľným spôsobom zobrazoval svoje rodné mesto Bratislavu, ktorej vdychol vo svojich dielach toho správneho ducha a osobitosť „najmenšieho hlavného mesta“. Vždy sa však vracal k svojej srdcovej knižnej ilustrácii a dnes si knihy napríklad Tomáša Janovica bez jeho výtvarného sprievodu nevieme ani predstaviť. Za svoju knižnú i grafickú tvorbu získal veľa ocení doma aj v zahraničí. Popredný slovenský grafik, ilustrátor, maliar a karikaturista Dušan Polakovič zomrel v pondelok 9. mája vo veku šesťdesiatpäť rokov v Bratislave. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Prví ľudia, ktorí zliezli zo stromov a vzali do ruky papek, boli ešte veľmi tesne spätí s prírodou. Nečudo. Vyliezli z jaskyne a už jej mali okolo seba pozhnané. Horšie bolo, keď im príroda v podobe medveďa vliezla do jaskyne. Ale také boli riziká doby. Keď vám dnes do jaskyne, teda do bytu, vlezie svokra či exekútor, zažívate presne také isté pocity. Možno by pomohlo mávanie horiacou vetvou, ako to na medveďa praktizovali naši predkovia, ale kde vezmete v paneláku poriadny horľavý konár.

Dnes už na naše putá s prírodou poukazujú niekedy rôzne zvieracie prívlastky, ktoré použí-

vame v každodennom živote. Prídete z roboty narobení ako kôň, lebo váš šéf je osol a nevie naplánovať prácu. Zato kolega je prefikovaná líška a vie sa z práce ulievať.

Prídete hladný ako vlk. Ale cestou domov sa ešte zastavíte v krčme, lebo ste smädný ako ťava, aj keď riskujete, že po príchode bude vaša mačička krákať ako vrana.

čích, nevriac o kravičke, ktorá, ako vieme z diel našich klasikov, bola v minulosti často životelkou celej rodiny. Povedzme v Indii, kde je, ako vieme, krava posvätná, patri

novšiu a podmienčne jedinú lásku. Micka, cicuška, zajačik, ba aj chrústik sa mu zdali otrepané, tak ju nazval veverička, keďže okrem iného bola aj nádherne ryšavá. Čo čert nechcel, dotyčná veverička sa hrdila svojou inteligenciou a náruživou, okrem iného, sledovala prírodopisné seriály. V jednom z nich sa dozvedela, že veveričky v čase párenia vyhľadávajú čo najväčší počet samcov. Na druhej strane často zabúdajú, kam zahrabali žalude či lieskovce, a tak rozširujú les. Keď ju najbližšie priateľ oslovil láskyplne veverička, tak na neho vybehla. Reku, tým chceš naznačiť, že som sklerotická nymfomanka so vzťahom k lesnému hospodárstvu?

Marek DANKO

Akéže zvieratá sa to vo vás schováva

Vy musíte robiť aj za neho, a tak preklasifikujete líšku na sviňu. Sekretárka prechádza ešte onakvejšími premenami. Aj Harry Potter by zbledol závisťou, keď je ráno jedovatou zmijou, ktorá donáša šéfovi, a populudní sa z nej vyvrbí krava, ktorá mu zabudla dať podpísať váš dovolenkový lístok. Ešteže vás doma čaká vaša mačička, ktorá vás nežne nazýva mackom, aj keď vy

Vidíte, že v našom každodennom živote sa to zvieratkami a zvieratkami len tak hemží. Od mačičky po kravu a od potkana po vola, pričom prechod medzi týmito dvomi naskrz rozdielnymi váhovými kategóriami môže byť dielom okamihu. Nie som však sám, čo si kladie otázku, ako k tomu prídu príslušníci zvieracej ríše. Napríklad taká sviňa je naskrz užitočný živo-

medzi najväčšie lichôtiky, keď ženu označíte ako „kravookú“. Skúste u nás povedať nejakej slečne, že má oči ako krava, a modlite sa, aby nechodila na thajský box alebo na karate. Iné je to v prípade nežných oslovení, ale ruku na srdce, tých mackov či macíkov sa už motá po svete fúra.

Môj známy rozmýšľal, ako v súkromí oslovovať svoju naj-

NA OKRAJ

Štúrov stosedemdesiatročný spis Nárečja slovensko alebo potreba pisať v tomto nárečí, ktorý prvý raz vyšiel v Tlačiarňi K. F. Wiganda v Prešporku v roku 1846, predstavuje aj dnes studnicu myšlienok hodných pripomenutia. Nájdeme v nich napríklad úvahy o názvoch slovanských kmeňov. Tie sú vraj trvalejšie, nie vytvorené len na základe názvov zbroje či provincií, ako napríklad u Germánov. Aj reči slovanských kmeňov sú odlišnejšie ako v rámci iných kmeňových rodín. Slovenčinu považuje za reč veľmi vhodnú na písanie poézie, aj keď uznáva väčšiu vyvinutosť českého a poľského jazyka.

Studnica myšlienok

Príčiny tohto stavu hľadá v histórii, pretože tieto národy trpeli pod jarmom nadvlády v menšej miere ako slovenský národ. Domnieva sa, že slovenčina má k starej slovančine najbližšie, pretože „slovenský kmeň sa usídlil v samotnom srdci slovanského sveta“. Jedným z ďalších dôkazov je aj to, že Slovák dokáže rozumieť druhým Slovanom. Slovanštinu reč považuje za najbohatšiu zo všetkých jazykov na svete.

Reflexívny rozmer diela autor dosiahol aj pomocou viacerých kritik. Prvou je kritika našinca, autora spisu Vzajemnosť we příkladech u čechoslovánů, voči ktorému Štúr namieta, že umenšovaním práv Slovákov na vlastný jazyk vlastne píše proti vzájomnosti Čechov a Slovákov, pretože tá má byť vystavaná práve na princípe rozvoja oboch týchto národov.

Kritikou nešetří ani Kollárovo dielo O literární vzájemnosti mezi kmeny a nářečmi slavskými. Vyčíta mu, že odporúča kupovanie kníh vzájomne medzi slovanskými kmeňmi v ich nárečiach namiesto posilňovania vlastnej literatúry. Zazlieva mu tiež, že uvádza len štyri slovanské kmene namiesto jedenástich, ktoré vyčlenil Štúr a medzi ktoré zaradil aj slovenský kmeň a jeho nárečie. Kollárovi vyčíta aj pokus o vytvorenie akési českoslovenčiny a s tým späté spájanie Čechov a Slovákov v jediný národ. Jeho omly si Štúr vysvetľuje úsilím o vytvorenie obranného spojenectva slovanských národov aj pomocou literárneho jazyka spoločného pre viaceré slovanské národy. Kollár totiž vnímal slovenský ľud ako ľud národne neuvedomelý. Štúr je opačného názoru, namieta, „že teraz už stovky ľudí naplňujú myšlienky o národnej svojbytnosti slovanských kmeňov“. Kupovanie kníh však za prejav národnej uvedomelosti nepovažuje, kupovanie kníh je preňho záležitosťou čisto povrchnou. Skutočné poznanie národa vraj „musí byť precitenejší dušou“.

Štúr v spise upozorňuje na skazonosný vplyv počesťovania slovenčiny aj prostredníctvom názorného príkladu, keď bola v časopise Kvety počesťená jeho báseň Dumky večerní. Poslovenčená čeština, ktorú presadzovali najmä J. Kollár a P. J. Šafárik, nie je podľa neho rečou Čechov a Slovákov. Česi mnohým slovenským slovám nerozumejú, tak isto ako nerozumejú Slováci mnohým českým slovám. Preto žiada, aby bol vystavaný pomník slovenskej reči, skladajúcej sa zo všetkých slovanských nárečí. Práve preto si vybral za základ svojho spisovného jazyka stredoslovenské nárečie, v ktorom nachádzal akúsi symbiózu všetkých slovanských nárečí, ktorých rozmanitosť považoval za dôkaz rozvinutosti slovenského národného ducha.

V závere diela aj napriek všetkým námietkam voči počesťovaniu slovenčiny Štúr vyzýva Slovákov, aby sa od svojich bratov Čechov netrhali, ale i naďalej s nimi ostali v duchovnom spojení, pretože: „Kdo sa teraz bratou svojich trhá, padne pod najťažšiu odpoveď pred národom našim.“

Pavol IČO

Karol MACHATA presvedčivo na javisku hral v komédiách i drámach
Herecký kráľ so zlatým hlasom

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: archív SNN

Podmanivý, melodický, hlboký, upokojujúci zamatový hlas, ktorý vie rozozmiať, rozplakať i pohľadiť. Rovnako presvedčivo hral komédie, ako aj drámy na divadelnom javisku, pred televíznymi kamerami či rozhlasovým mikrofónom. Herec prvého rangu, nekorunovaný kráľ javiska, národný umelec, bývalý dlhoročný člen Činohry SND v Bratislave Karol MACHATA sa s nami 3. mája tohto roka vo veku osemdesiatosem rokov naposledy rozlúčil.

Rodák z Malaciek po maturite na obchodnej akadémii sa prihlásil v roku 1948 na štúdium herectva v bratislavskom Štátnom konzervatóriu. Prijali ho bez problémov, veď pedagógovia ho už poznali z recitačných súťaží, ktoré zvyčajne vyhral. Už ako jedenásť- či dvanásťročného si ho všimli aj rozhlasoví režiséri a pozvali ho na skúšku. Takto si spomína na svoje prvé dotyky s rozhlasom.

„Už pol hodiny pred začiatkom nahrávania som chodil popred budovu rozhlasu na vtedajšom Leninovom, dnes Jakubovom námestí. Bol som hanblivý a mal som veľké obavy. Len som stále obchádzal vchod, a nie a nie vojsť dnu. Keď som sa konečne osmelil vkročiť dovnútra, zistil som, že tu na mňa čaká niekoľko veľkých hercov, a samozrejme aj režisér. Hrozne som sa hanbil. Bola to pre mňa taká lekcija, že odvtedy som chodil všade presne. Ba aj pred terminom,“ priznal sa po odstupe rokov.

■ PRACOVITÝ ZÁŠKOLÁK

Pozvaní z rozhlasu pribúdalo. Mal svoj úväzok v predpoludňajšom školskom vysielaní. „Aj som si zarobil nejakú korunku, ale čo bolo ešte dôležitejšie, ulial som sa z vyučovania,“ žmurkne sprisahanecky. Celkom sa mu, zjavne, takýto spôsob vyučovania pozdával. Ibaže sladké ulievanie netrvalo dlho. Zakrátko začal predčasne mutovať a na šesť rokov sa preňho dvere rozhlasu zatvorili. S tým svojim „zlatým hlasom“ spočiatku zažil nemalé patálie.

„Bol som taký malý blondiačik. Vytiahol som sa až neskôr zrejme vďaka basketbalu, ktorý som hrával. U nás v Malackách robil v obchode jeden predavač. Bol to veľký posmešník. Keď som sa pozdravil svojím hrubým hlasom, a pritom ma spoza pultu nebolo takmer vidieť, predavač, ktorý mal normálne tenor, tiež nasadil hrubý bas, aby ma zosmiešnil. Samozrejme, všetci okolo nás sa rozosmiali. Dost som sa zahanbil a nechcel som do toho obchodu potom chodiť,“ vybavoval si trpké úskalia puberty pán Machata. Hlas sa mu časom vyčírilo, no

chvíľu to ešte trvalo, kým zistil, že má v hrdle poklad.

■ RUŽOVÉ SNY

Mladí ľudia zvyknú mávať ilúzie a sny. Aj študent obchodnej akadémie Karol Machata mal svoje. Pred maturitou sa rozhodol – bude hlásateľom! V prítomí rozhlasovej hlásateľne si predstavoval romantické pološero. Upravené hlásateľky v dlhých róbach s čipkovanými golierikmi, hlásateľov vo frakoch s motýlikmi. Až neskôr, keď znovu začal naplno zarezávať v rozhlase, zistil, ako jeho predstavy ostro kontrastujú so skutočnosťou. Potom chcel byť spikrom alebo športovým reportérom. S tým športovým reportovaním sa rozlúčil nadobro, no spikrovanie, moderovanie a úlohu čítača si mal možnosť odskúšať mnoho, mnohokrát.

Aj keď by ho talent a skúsenosti opravňovali „ísť rovno na mikrofón“, nikdy to neriskol. Na každý výkon sa starostlivo pripravil. Stačilo si pozrieť jeho texty. Na každom vidno, že nad nimi strávil nejaký čas. Podčiarkoval si, robil poznámky.

„To nie je nič mimoriadne. Nijaká špecialita,“ vysvetľoval. „Ale samozrejme. Nemám rád povrchných ľudí,“ dodával.

Pre neho ako Záhoráka bolo najmä spočiatku ťažšie hovoriť správnou slovenčinou, pretože to nárečie trochu zvädza. Po rokoch by ho podľa reči a výslovnosti mohli považovať za rodeného Stredoslováka...

■ DIVADELNÉ DOSKY

Ako čerstvý absolvent Štátneho konzervatória dostal ponuku do Činohry SND. Hneď od nástupu dostával skvelé príležitosti. Bezo zvyšku ich využil. No po dvoch odohratých sezónach musel nastúpiť na vojencinu. Našťastie si ju mohol odkrútiť v martinskom Armádnom divadle. Keď tam v roku 1951 nastúpil, bol už po každej stránke dobre pripravený herec. Navyše mužného a priťažlivého vzhľadu. V Martine sa v plnom rozsahu zaskveli nielen jeho herecké danosti, ale už aj jeho odborná pripravenosť.

Prenikavý úspech dosiahol v roku 1952 v Geľovi Sebechlebskom. V tejto hre akoby sa bol našiel. Zaznela tu príznačná Machatova komediálna živelnosť a spontánnosť. Vyvierali kdesi zvnútra jeho osobnosti a sedeli mu ako uliate. Geľom vlastne vstúpil do registra komediálnych postáv; neskôr ich hrával vo viacerých inscenáciách domácej i svetovej klasiiky, ktoré režíroval najmä Karol L. Zachar. Druhý veľký úspech zažil o rok neskôr s Maheňovými Jánošíkmi. Stvárnil v ňom mládenca plného vzdoru a nepokoja. Obidva perfektné martinské herecké kreácie predznamovali lyricko-komediálnu a dramaticko-hrdinskú polohu Machatovho herectva.

■ BRATISLAVSKÁ SCÉNA

Keď sa v roku 1954 vrátil po vojenčine do SND v Bratislave, režisér Karol L. Zachar ho obsadil do legendárnej inscenácie Veselé panie z Windsoru. Ušla sa mu postava francúzskeho doktora Calusa. Machata v nej s improvizáciou bravúrou a veľmi zábavne komolil anglický jazyk. Pre neutíchajúci divácky záujem museli túto inscenáciu v divadle ešte dvakrát obnoviť do ďalších sezón...

Vzácné široké výrazové herecké rozpätie využívali aj iní režiséri a radi ho obsadzovali do svojich hier. Hrával rôznorodý repertoár. Komédie sa striedali s tragédiami. Diváci mali možnosť vidieť ho v Palárikovom Inkognite, Goldoniho Vejári, kde hral zaľúbeného obuvníka Crespina. Prejavil sa tu ako žonglér iskrivého ducha. Zahral si v Schillerových Zbojníkoch, vo Vampilovej Jarabici či Tolstého Živej mŕtvole. Nezapomenuteľný bol aj ako Cyrano z Bergeracu. Osobitnú kapitolu tvoria shakespearovky. Ktorýsi divadelný kritik sa pred rokmi vyjadril, že keby ND nemalo Machatu, Shakespeare sa v ňom ani nehrá. Spomeniem tragédie Rómeo a Júlia, Hamlet, Othello, Sen noci svätôjanskej.

Machata mal teda v plnej šírke možnosti prejavíť svoj herecký univerzalizmus a na každom predstavení dokázal poskytnúť divákovi neopakovateľný zážitok. Boli roky,

keď diváci „chodili na Machatu“. V roku 1998, po štyridsiatich piatich divadelných sezónach, sa Karol Machata s našou prvou divadelnou scénou rozlúčil.

■ MAGNET ROZHLASU

Machatovo herectvo využívali aj filmári. Zahral si takmer v dvadsiatich filmoch, nakrútených pre kiná i televíziu. Isto sa mnohí pamätajú na úspešné diela, ako sú Drevená dedina, Pole neorané, Zemianska časť, Dáždňik svätého Petra, Prečísaná pieseň, Polnočná omša či štvorodielny televízny film Červené víno. Bez nadsadenia možno povedať, že vždy patril medzi najobľúbenejších slovenských hercov. Svedčí o tom i výsledok poslucháckej rozhlasovej ankety z osemdesiatych rokov Mój ideálny hlas. Karol Machata sa stal prvým nositeľom tohto titulu.

Od odchodu z divadla obmedzil svoje účinkovanie iba na rozhlas. Za vynikajúce interpretačné výkony a herecké umenie mu v roku 1979 udelili titul národný umelec, v roku 2003 získal štátne vyznamenanie Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy v oblasti divadelnej, filmovej a rozhlasovej tvorby a v roku 2007 bol uvedený do Siene slávy. Rozhlasové ocenenie, ako vždy tvrdil, mu bolo však citovo najbližšie. I keď v Slovenskom rozhlasu v posledných rokoch účinkoval len sporadicky, našťastie v rozhlasovom archíve zostali stovky nahrávok s jeho nezabudnuteľným hlasom. A tak sa prostredníctvom éteru mal možnosť stále stretávať s celými generáciami poslucháčov, ktorí vyrástli na jeho rozprávačských výkonoch v nespočetných rozhlasových hrách a rozprávkach.

Professor Jozef ŠTOLC si nezaslúži, aby vypadol z pamäti národa

Topograf jazyka a slovanských nárečí

Emil SEMANCO – Foto: rodinný archív

V siedmom čísle Slovenských národných novín – ešte vo februári – som napísal do pravidelnej rubriky Slovo o Slovensku niekoľko postrehov o súčasnej jazykovej praxi a okrem iného som menoval aj niekoľkých jazykovedcov, najmä tých, s ktorými som ako študent prišiel do kontaktu v sedemdesiatych rokoch minulého storočia na Katedre slovenského jazyka a literatúry vtedajšej FF UPJŠ v Prešove. Na úvodník reagoval MUDr. Svorad Štolc, DrSc., listom, ktorého obsah si zasluží pozornosť.

„Som dlhoročný abonent SNN. Vysoko hodnotím prácu Vašej redakcie i prispievateľov tohto periodika. Pokladám ho v slovenskom mediálnom prostredí za esenciálne a nenahraditeľné. Mimoriadne v ňom oceňujem o. i. aj snahu upozorňovať na význam jazyka ako národotovorného fenoménu, a tiež úsilie udržať, resp. zvyšovať úroveň jazykovej kultúry,“ píše doktor S. Štolc a objasňuje pohľadky na korešpondenciu s redakciou: „Tento problém intímne poznám už od detstva, z rodinného prostredia. Pochádzam totiž z rodiny profesora PhDr. Jozefa Štolca, DrSc. (1908 – 1981), lingvistu dialektológa, ktorý národnému jazyku venoval celý svoj odborný i osobný život.“

■ ZÁSLUŽNÁ INICIATÍVA

V poukázani na konkrétnu rubriku pisateľ oceňuje jej obsah i zásluhy

Jazykovedec prof. Jozef ŠTOLC.

spomenutých odborníkov z oblasti jazykovedy – Ludovíta Nováka, Jána Stanislava, Eugena Pauliniho, Ábela Kráľa, Jána Sabola i Ladislava Bartka... A mohol by som v tom Slove o Slovensku menovať aj ďalších, čo sa zapísali do análov spomínanej katedry, a ktorých mám zapísaných nielen

vo vysokoškolskom indexe, ale i vo svojej kladnej spomienkovej kronike z Atén nad TORYSOU, ako sa kedysi práve pre vzdelanosť Prešov vzletne nazýval: Pavol Petrus, Imrich Vaško, Júlia Krišáková, Ján Zambor, Hana Bacigálová, Viera Žemberová, ale aj Ján Gbúr (všetko naposol univerzitní profesori) a ďalších rovesníkov, čo po promócií hneď nastúpili do asistentických pedagogických úväzkov...

■ ATLAS JAZYKOVEDY

Doktor S. Štolc pokračuje: „Troška ma zamrzelo, že medzi týmito menami nefiguruje aj meno môjho otca, prof. PhDr. Jozefa Štolca, DrSc., ktorý bol kolegom a spolupútnikom viacerých zo spomínaných osobností. Okrem iného bol spoluautorom a iniciátorom populárnej Slovenskej gramatiky (autori Pauliny – Ružička – Štolc), ktorá vyšla v mnohých

vydaniach. Bol organizátorom dlhoročného dialektologického výskumu slovanských nárečí, ktorého výsledkom bol viacväzbový unikátny Atlas slovanských nárečí a zúčastnil sa na ňom aj autorsky. Publikoval viacero významných dialektologických monografií, vrátane posmrtno vydanéj Slovenskej dialektológie (1994). Bol známy ako autor mnohých odborných štúdií i popularizačných novinových statí a článkov zameraných na kultúru a čistotu jazyka, ktorá bola jeho srdcovou záležitosťou. Ako vysokoškolský pedagóg vchoval celú generáciu slovanských učiteľov – slovenčinárov. Bol presvedčivým národovcom a rodolubom, čo si počas totalit patrične odtrpel.

Domnievam sa, že na prof. Jozefa Štolca ako popredného slovenského jazykovedca a oddaného národovca by sa nemalo zabúdať,“ končí svoj list jeho syn Svorad, a na to, aby sme si v redakcii doplnili databázu podkladov pre tvorbu a profilovanie rubriky, pripojil aj pamätnú publikáciu Rodák svojim – rodáci svojmu, ktorá vyšla k jeho nedežitej storočnici zásluhou iniciatívy súčasníkov – odborníkov i priateľov – v jeho rodisku Hranovnica v roku 2008. „Nezaslúži si, aby akosi potichu vypadal z pamäti národa,“ končí svoje riadky MUDr. Svorad Štolc, DrSc. Touto redakčnou reakciou mu vo všetkých zreteľoch dávame za pravdu.

Májové Dni úcty a vďaky v Hrušove a Čabradskom Vrbovku Kamienky z mozaiky matičných aktivít

Text a foto: Marek HANUSKA

Máj sa vyznačuje množstvom dátumov, ktoré si treba pre ich vážnosť a udalosti s nimi spojené pripomínať. Koniec druhej svetovej vojny, ale aj Deň matiek, Sviatok práce a iné výročia si Matica slovenská a spoluorganizátori v Hrušove a Čabradskom Vrbovku predsavzali pripomenúť v rámci projektu Dni úcty a vďaky 2016.

Detská folklórna skupina Ragačinka málokedy chýba na podujatiach v Hrušove.

Šnúra slávnostných a spomienkových akcií v Hrušove sa začala prvého mája, kde tamojšia farnosť každoročne organizuje púť na kalváriu ku kaplnke postavenej v 18. storočí na ochranu proti epidémiám. Šiesteho mája v spolupráci s obcou Čabradský Vrbovok pripravili program Kamienky spomienok.

■ POD ČABRAĐOM

Pri pamätnej tabuli zakladajúcich členov Matice slovenskej – bratov Pavla a Michala Mudroňovcov, položili vence, zahrali malí hrušovskí heligonkári a prítomným sa prihovoril starosta obce Ján Sliacky, ktorý potom pozval zúčastnených do kultúrneho domu. Tu po štátnej

hymne v podaní ľudovej hudby Čardáš a Mužskej speváckej skupiny z Hrušova prítomných za Maticu slovenskú pozdravil Ján Brloš. Scenár večera organizátori a matičiari zostavili ako mozaiku histórie obce a okolia z videoprezentácií o živote a diele bratov Mudroňovcov, v regióne pôsobiaceho Jozefa Cigera Hronského a vojnových udalostí v oblasti Čabradu. História samotného hradu Čabrad a jeho okolia predstavil zástupca OZ Rondel, ktoré má veľkú zásluhu na záchrane objektu. Jednotlivé vstupy predelovali vystúpenia detskej skupiny Ragačinka i dospelých folkloristov. Vážnosť podujatia podčiarkla prítomnosť pamätníčok tragických vojnových udalostí. Súčasťou večera bola výstavka kníh Vydavateľstva MS.

■ PRI LITAVICI

Siedmeho mája podujatie pokračovalo v obci Hrušov v okolí toku Litavice. Slnecná sobota sa začala rannou svätou omšou za obeť vojen a pokračovala spomienkovou slávnosťou na počesť ukončenia druhej svetovej vojny pripravenou v spolupráci s OÚ Hrušov a členmi miest-

nej organizácie Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. Pred pomníkom padlých sa zišli účastníci Turistického pochodu vďaky, odbojári, hostia, obyvatelia a účinkujúci. Prítomným sa prihovoril zástupca SZPB P. Mišt, starosta obce P. Bendík a tajomník Matice slovenskej M. Hanuska. Vojenskými pesničkami slávnosť skrášlila DFSK Ragačinka. Trasa pochodu viedla po náučnom chodníku v Hrušove a ďalej po turis-

previedol zástupca OZ Rondel. Pod hradom, na miestach, kde v minulosti stáli domy zaniknutej dediny Čabrad, účastníkov pochodu čakali s občerstvením zástupcovia obce Čabradský Vrbovok.

Počas niekoľkých májových dní mohli takto účastníci podujatí načerpať duchovnú silu, oboznámiť sa s históriou tejto časti Hontu i s osudmi významných rodákov, pozrieť si a spoznať prírodné i archi-

V programe májových akcií nechýbala ani turistická vychádzka k zrúcaninám hradu Čabrad.

tickom chodníku na hrad Čabrad. Popri domácich sa na ňom zúčastnili matičiari zo Zvolenskej Slatiny, z Veľkého Krtíša, ale aj obyvatelia okolitých obcí. Pre mnohých to bola prvá návšteva tohto neznámeho, ale zaujímavého historického objektu, ktorý najmä počas tureckých nájazdov zohral významnú úlohu. Hradom ich

tektonické zaujímavosti, najsť nových priateľov, pripomenúť si významné udalosti a v neposlednom rade vyskúšať a zdokonaľiť telesnú zdatnosť. Na príprave podujatí sa podieľalo viac podnikateľských subjektov i jednotlivcov. Všetkým treba poďakovať za ich úsilie prispieť k zdarnému uskutočneniu tohto projektu.

O posilňovaní práv slovenského národa a národnostných menšín Rokovala komisia pre národnostné vzťahy

Viliam KOMORA – Foto: autor

Tohtoročné prvé dôležité rokovanie komisie výboru Matice slovenskej pre národnostné vzťahy sa uskutočnilo uprostred mája v Dome MS v Banskej Bystrici. Prítomní boli aj viacerí členovia komisie výboru MS pre kultúru a školstvo. Pracovné rokovanie viedol predseda komisie V. Komora, ktorý predstavil novú riaditeľku Strediska národnostných vzťahov MS M. Vyšnú. Na rokovaní sa zúčastnili aj členovia predsedníctva MS Z. Halková a M. Hanuska, tajomník MS, ďalej členovia komisií výborov MS P. Černý, L. Kľučková, M. Lada, J. Lomenčík a A. Rezková.

Na tomto pracovnom stretnutí sa prítomní zaoberali celým radom úloh a postupov v oblasti posilňovania práv slovenského národa a národnostných menšín, ktoré žijú v našom štáte. Prediskutovali zásady rokovania a členstva v komisii, schválili text pracovného materiálu pre Združenie miest a obcí Slovenska, list a návrh na rokovanie s ministrom školstva

o problematike základných škôl na jazykovo zmiešaných územiach SR, prerokovali stanovisko k Tretej správe o stave používania štátneho jazyka na území SR – správu vypracovalo MK SR a vláda ju schválila 2. marca 2016. Rokovali tiež o prípadnom stanovisku MS k výsledkom voľieb do NR SR a o programových prioritách vlády SR, ale aj o iných problémoch,

ktoré sa dotýkajú tejto oblasti činnosti a práce SNV, ako aj MS. Uvádzané materiály budú podkladom na ďalšie posudzovanie a činnosť vedenia Matice, na prerokovanie a následne schvaľovanie vo výbore MS tak, aby sa stali záväznými dokumentmi inštitúcie v celej oblasti vzťahov medzi slovenským národom a národnostnými menšinami. Bude potom úlohou a povin-

Z prvého tohtoročného rokovania komisie výboru MS pre národnostné vzťahy.

nosťou najmä Strediska národnostných vzťahov MS, aby sa následne týmito prijatými materiálmi zaoberalo a v úzkej súčinnosti s domami a oblastnými pracoviskami MS, ktoré pôsobia najmä na jazykovo zmieša-

ných územiach našej vlasti, ale aj v spolupráci s matičnými odbormi po celom Slovensku prenieslo ich do praktického života tak, aby sa to pozitívne odrazilo na postavení Slovákov v takýchto regiónoch.

Detská folklórna spevácka súťaž Zemplín špiva dvíhala srdcia i duše Nádherný deň v humenskom kaštieli

Text a foto: Milan ZELINKA

„A nesmúťte pre také deje, že neľudský je neraz svet, veď váš spev v našich srdciach zneje, zneje a stále bude znieť!“

Pokúšať sa o napísanie odborného článku o tohtoročnom regionálnom kole detskej folklórnej speváckej súťaže Zemplín špiva, ktoré sa uskutočnilo v koncertnej sieni humenského kaštieľa, bolo by z mojej strany nielen klamstvom, ale aj zbytočnou robotou. Nie som odborník na folklór. Štúdie o tomto podujatí píše už dlhé roky etnológ Mgr. Miroslav Kerekanič a treba povedať, že ich píše na vysokej odbornej úrovni, tematicky i obsahovo vyčerpávajúco, s hlbokou znalosťou danej problematiky, opierajúci sa o dlhoročné odborné znalosti trojčlennej poroty. Okrem toho je aj umným organizátorom, moderátorom aj interpretom sprievodnej hudby k piesňam na akordeóne. Je takrečeno dušou tohto významného kultúrneho sviatku.

V ten súťažný deň bolo v priestoroch na prvom poschodí severného krídla starobylého kaštieľa v Humennom detí neúrekom. Zo všetkých strán sa ozývalo ich milé štebotanie, tak trochu pripomínajúce jarný prilet lastovičiek, a ja som mal pocit, že v tomto milom prostredí, plnom vzrušujúcich príprav na vystúpenia, aj za prítomnosti mnohých odborných pedagógov i rodičov, musí človek chtiac-nechtiac omladnúť. Že pri počúvaní spevu (prekonávajúcej sa) dievčat i chlapcov, ale aj ich kamarátov, sprevádzajúcich ich na rôznych hudobných nástrojoch, starac ako ja úplne prirodzeným spôsobom nemôže nezabudnúť na všetky s vekom zákonite prichádzajúce starosti a problémy, ale aj na obavy, ktoré na neho doliehajú zo všetkých

končín nášho, dnes po krajné hranice napätého, nebezpečne polarizovaného sveta. A naozaj. Precízna, do detailov premyslená práca pedagógov so svojimi talentovanými žiakmi, vynaliezavá dramaturgia, majstrovské (neraz až na hranicu virtuozity) ovládanie akordeónu tými, čo deti pri spievaní sprevádzali – trebárs aj M. Kerekanič či Mgr. M. Vasílenková – to všetko dvíhala srdcia aj duše divákov a dvíhala to aj moje srdce a moju dušu až na hranice hlbokého dojatia, veľkého obdivu a neutíchajúceho nadšenia, ktoré vo mne doznieva ešte aj dnes... Konečne som po niekoľkých rokoch mal možnosť popri speváčkach s veľkými hlasmi počuť aj chlapcov s mužnými, vzáčne hlbokými hlasmi tmavého zafarbenia, no pritom s veľkým hlasovým fondom. A tak som sa vrátil domov plný radosti a pocitu veľkej vďačnosti k všetkým, čo dlhé roky cieľavedome objavujú a rozvíjajú tieto výrazné spevácke talenty – detských interpretov folklórnych piesní: aby tieto bytostne dôležité slovenské

Výrazný spevácky talent je Radka KUŠNÍROVÁ z DFS Zelinka v Papine.

a rusinske, pre slovenský východ také typické a irečité tradície nikdy nezaniikli... A nemohol, naozaj som sa nemohol zbaviť intenzívneho pocitu, že všetky tieto deti, ktoré sa na tejto súťaži zúčastnili, takto zmysluplne tvorivo, no pritom úplne spontánne, iste aj bez toho, aby ony samé o tom vedeli, či si to nejako zvlášť uvedomovali, dvíhajú svoje čisté hlasy proti

všetkému zlu, ktorým sa náš svet, žiaľ, v globálnom meradle priamo hemží.

Sadol som si k roztvorenému zošitu a po hodine intenzívneho písania vyšli na záver tohto môjho článku z môjho pera aj takéto verše: „Priatelia moji, blízki neznámi, / vy stále so mnou, v radoosti aj v žiali: / pod slnkom dňa, pod noci hviezdami / jak pochodne ste v detstve mojom pláli. / Jak živá voda, kvety pri ceste, / čo vracajú nás v rozpomienkach k letu, / na krídlach lásky, v zvučnom proteste / ste rozdávali svoje srdcia svetu. / Keď doznel potlesk skvostnejší než bál, / keď zmĺkol šum a stíchol každý nával, / v hľadisku prázdnom dojatý som stál / a každý z vás mi na rozlúčku mával. / S vami som tišil po umení hlad, / vy živé knihy čarovného znenia / a každý z vás ma mával vtedy rád / a každý z vás mi šepkal: dovidenia!...“

Autor je slovenský spisovateľ (nar. 1942).

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Treba sa báť?

My Slováci sa bojíme často a zdá sa že aj radi. Bojíme sa hovoriť o niektorých udalostiach a osobnostiach našich dejín. A ak už, tak nie verejne. V Poprade sme 18. mája odhalovali pamätnú tabuľu Štefanovi Mnoheľovi, katolíckemu kňazovi, ale aj popradskému mešťanostovi v rokoch 1939 – 1944, signatárovi Martinskej deklarácie. Niekoľko rokov trvali úvahy na tému, či tomuto mužovi, ktorý založil popradskú Maticu a bol jej predsedom a tiež postavil aj popradskú Konkatedrálu Sedembolestnej Panny Márie, možno a či nemožno odhaliť pamätnú tabuľu. Napokon sme ju odhalili vnútri kostola (pre každý prípad?). Vyčíta sa mu cesta s Andrejom Hlinkom do Versailles v roku 1919 a ničím nedoložená „účasť“ na utrpení popradských Židov cez vojnu – a to stačí, aby sme sa báli. Ktosi nám ten strach takmer organizovane servíruje.

Po informáciách z istej nemeckej televízie o príčinách chaosu v Európe, uverejnených na internete, mi napísala jedna maticičarka, že má strach a bojí sa toho, čo nás čaká. Iný maticičiar mi v súvislosti s príčinou príchodu státisícov imigrantov – smerujúcich do zámožnej veľmoci – píše: „... je to presne tak, priemerne inteligentní, ale bezmocní ľudia v Európe to vedia už minimálne rok. Aj madam M. to vedela a ešte minulý jar sa angažovala na prospech absurdného prílivu státisícov prišielcov z Arábie a Afriky bez vzdelania, bez pracovných návykov s vysokou kultúrnou neprispôsobivosťou. Je jasné, že tu ide o dobre organizovaný, pripravený a financovaný plán útoku na európsku prosperitu, vyvolanie sociálnych nepokojov a na rozklad ekonomiky, a to bez použitia klasických zbraní...“

A tak sa bojíme a dúfame, že naši politici necúvnu. Tak či onak, čaká nás zaujímavé leto a jeseň a potom zima. V rámci „vládnutia“ zjednotenej Európe od 1. júla možno budeme musieť riadiť jej „rozjednocovanie sa“ – lebo ktovie, kto chce a kto nechce odchod Británie z Únie, a ktovie, kde sídli onen globálny prediktor...

Napriek tomu máme sa báť? Komu či čomu našim strachom pomôžeme? Máme v strachu prežívať limitovaný počet dní, ktoré prežijeme na tejto zemi? Nemáme radšej – nebáť sa? A nekradnúť? Inými slovami dúfať a udržiavať kresťanské hodnoty v sebe i v našich deťoch (zlodejstvo tam nepatrí). Udržiavať pokoj v duši a hovoriť pravdu.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Diplomat o neznámých skutočnostiach zo života J. C. Hronského O bryndzovej nátierke a škole akvarelu

Jozef SAUER – Foto: autor a archív SNN

So záujmom som si prečítal články o Jozefovi Cigerovi Hronskom vo vašich novinách. Rád by som poskytol niektoré ďalšie informácie k tejto téme. Pracoval som totiž v rokoch 1996 – 2000 na Slovenskom zastupiteľskom úrade v Buenos Aires. Mal som preto možnosť zoznámiť sa bližšie s osudom J. C. Hronského, ktorý v exile žil v tejto krajine.

Jozef Ciger Hronský založil v Lujáne školu akvarelu.

O Jozefovi Cigerovi Hronskom je málo známe – a nenašiel som to ani vo Slovenských národných novinách – že tento talentovaný človek, spisovateľ a legendárny správca Matice slovenskej založil v Lujáne aj školu akvarelu. Jeho pokračovateľom je akademický maliar Juan Horacio Scarnato. V roku 1982 odovzdali pápežovi Jánovi Pavlovi II. pri návšteve tohto najvýznamnejšieho argentínskeho pútnického miesta a tamojšej Baziliky Matky Bozej repliku vitráže na chrámove okno pod názvom Nuestra Señora de Lujan, čo bolo spoločné dielo J. C. Hronského a J. H. Scarnata. Dovolím si to tvrdiť, keďže vlastným kópiu tohto diela s patričnými údajmi.

NEVESTA HRONSKÉHO

V období môjho pôsobenia žila v Lujáne ešte nevesta J. C. Hronského pani Cilka Hronská. Bola pôvodom Slo-

vinka. Nemala ľahký život, keďže Cigerov syn Jozef bol hudobník, klavirista, no prepadol alkoholu. Keď sme sa bližšie s pani Cilkou zoznámili, mala ťažké srdce na pôvodnú vlasť svojho svokra v tom zmysle, že jeho pozostatky sice exhumovali a previezli na Slovensko, no jeho potomkovia žijú v dosť chudobných pomeroch. Cigerov nasledovník Scarnato si totiž na dielach C. Hronského založil celkom dobrý obchod. Pani Cilka mi potom ukázala niektoré obrazy C. Hronského, ktoré uchovávala. Rada by ich bola predala, ale nepoznala ich hodnotu. V tomto smere čakala pomoc zo Slovenska, že ich niekto ohodnotí, prípadne odkúpi. No na druhej strane však mala obavy, že by o tie obrazy prišla. Ako perličku z jej spomienok uvediem, že v rodine Hronského familiárne volali Apko a v čase, keď pracoval v textilnej továrni ako návrhár, nosil si do práce desiatu. Rád mal – aj ako spomienku na Slovensko – bryndzovú nátierku, ale keďže v Argentíne bryndza nie je, tak ju museli nahrádzať, nejako „kombinovať“ so syrom, čo sa na ňu chuťou trochu ponášal...

SLOVENSKÁ KAPLNKA

Dovolím si trochu odbočiť od témy. Môj zážitok však súvisí s Lujánou. Každú návštevu našej diplomatickej misie – či už bola oficiálna, alebo aj neoficiálna, sme radi vodili do tohto mesta. Jednak kvôli J. C. Hronskému, ale aj preto, že sa tam nachádza spomínaná najväčšia neogotická katedrála v Južnej Amerike. K údržbu našej a slovenskej kaplnky sa vzorne starala pani Cilka Hronská.

Slovenská kaplnka v Katedrále Panny Márie Lujánskej.

skutočnosť, že v katakombách pod katedrálou sa nachádza približne polstovky kaplniek z celého sveta na uctenie si Panny Márie. Pri každej kaplnke je napísaná legenda, kedy sa a kde sa v tej krajine zjavila, kedy má sviatok a pod. Slovensko má tu tiež svoju peknú kaplnku, ktorá bola zriadená zásluhou vtedajšieho veľvyslanca SR pána Mariána Masarika a honorárneho konzula SR v Argentíne JUDr. Eduarda Kabáta. Honorárny konzul nechal na svoje náklady vytvoriť do nej sochu Sedembolestnej Panny Márie u sochára Martina Barnáša v Kežmarku. Keďže Slovensko si často mylí so Slovincom, nechali sme vyrezať z dreva ešte aj mapu Slovenska. O údržbu našej a slovenskej kaplnky sa vzorne starala pani Cilka Hronská.

Panoráma Levoče je po jarných brigádach ešte oveľa krajšia Upratovali pri dvojkríži na Strompeši

Brigádnicovia zo spoločenských organizácií v Levoči na vĺšku Strompeš.

Tak ako vynášanie Moreny ohlasuje príchod jari, definitívnu vládu tohto ročného obdobia potvrdzujú jarné brigády na skršťovaní životného prostredia. Posledný aprílový víkend sa tejto prospešnej činnosti venovali v Levoči členovia Slovenskej

národnej strany, členky klubu žien SNS Marina i miestni maticári. Stretli sa na kopci Strompeš pri dvojkríži, ktorý tu bol postavený a posvätený vlani koncom septembra. Za ten čas niektoré kríky a náletové dreviny začali zasahovať do chodníka na vĺšok, preto ho brigádnicovia vyčistili až od Obchodného domu Lidl. Odstránili a upratovali aj zvyšky zrezanej zelene v blízkosti dvojkríža, aby bol dobre viditeľný zo všetkých častí mesta. Vykosili pri ňom aj veľký kus plochy a na záver brigády si opiekli chutnú slaninku a klobásky. Aj keď nikto z miest-

ných nepochybuje, že na Levoču je najpríťažlivejší pohľad spomedzi všetkých slovenských miest, teraz sa im videl ešte krajší. A určite bude, keď sa splnia najbližšie plány predsedu OR SNS v Levoči Miroslava Brincka, ktorý chce ešte v tomto roku pri dvojkríži postaviť altánok s ohniskom, aby si návštevníci na tomto mieste mali kde posedieť, oddýchnuť si a pokochať sa skutočne nádhernou panorámou mesta.

(mb)
Foto: archív OR SNS
v Levoči

PRIPOMÍNAME SI

28. mája

– pred dvesto piatimi rokmi vyhorel Bratislavský hrad, požiar zavinili svojou nepozornosťou talianski strážnici (1811)
– pred sto sedemdesiatimi rokmi (1846) napadli v Liptovskom Svätom Mikuláši neznámi útočníci národovca, básnika, publicistu a vydavateľa Gašpara Fejérpatakyho-Belopotockého, uväznili ho na neznámom mieste a dve hodiny ťkli, kým neodmlel; motívom boli jeho satirické verše, v ktorých sa vysmieval maďarónym zemanom – zo zranení sa liečil vyše mesiaca

– stotridsať rokov, čo levočské gymnázium na žiadosť vrchnosti vyšetrovalo slovenských študentov z protištatnej činnosti a siedmich vylúčilo zo všetkých stredných škôl v Uhorsku: Vavra Šrobára, budúceho ministra pre správu Slovenska, Martina Tryznu, Michala Radlinského, Ferka Skyčáka, Floriána Felixa, Jozefa Hayduka a Vendelína Volkmana, ďalších štyroch zo stredných škôl bratislavského, košického a bansko-bystrického dištriktu

29. mája

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi nastúpil za generálneho tajomníka ÚV KSC Gustáv Husák (1971) a začal sa tvrdý normalizačný kurz

– desať rokov, čo zomrela nezapomenuteľná herečka Radošinského národného divadla Katarína Kolníková (1921 – 2006)

30. mája

– pred sto tridsiatimi piatimi rokmi prijali v Uhorsku zákon o podpore domáceho priemyselného podnikania; podnikatelia a spoločnosti, ktoré postavili alebo rozšírili továrne nad istý minimálny investičný rámec, dostali pätnásťročné daňové prázdniny a zľavy na železničnej preprave (1881)

– pred osemdesiatimi rokmi sa zišiel v Trenčianskych Tepliciach historický I. kongres slovenských spisovateľov (1936)

31. mája

– pred päťdesiatimi rokmi sa v Prahe začal XIII. zjazd KSČ; referát prezidenta a prvého tajomníka ÚV KSČ A. Novotného i osobná účasť najvyššieho predstaviteľa ZSSR Brežneva mali zabrzdiť demokratizačné úsilie, ktoré sa už rozvinulo najmä v slovenskej tlači a spisovateľskej obci, vývoj však už nezastaviteľne viedol k januáru 1968

1. júna

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil maliar, grafik a ilustrátor Ladislav Guderna (1921 – 1999), po okupácii v roku 1968 emigroval do Kanady

2. júna

– dvadsať rokov od smrti priekopníka modernej slovenskej novinárskej fotografie Miroslava Vojteka (1927 – 1996)

3. júna

– stodevädťdesiat rokov, čo sa v Senici narodil novinár a politik Viliam Pauliny-Tóth (1826 – 1877); vydával aj humoristický časopis Černokňažník a publicistickú revue Sokol, v rokoch 1866 – 1975 bol podpredsedom Matice slovenskej

– stopäť rokov od narodenia sochára portrétistu a výtvarného pedagóga Rudolfa Hornáka (1911 – 1965); už tým, že pochádzal z Modry, venoval sa aj keramike

(jč)